เส้นทางสู่ศาลแห่งความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

Path to Court Excellence : Case Study of the Compulsory Electronic Administrative Litigation System in the Federal Republic of Germany

วิชญ์พาส พิมพ์อักษร*

รับบทความเมื่อ 15 ตุลาคม 2568
แก้ไขบทความเมื่อ 2 มีนาคม 2569
ตอบรับบทความเมื่อ 5 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการ โครงสร้างทางกฎหมาย และเหตุผลเชิงนโยบายของระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่ระบบการยื่นเอกสารและการบริหารจัดการคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับสำหรับทนายความและหน่วยงานของรัฐ โดยวิเคราะห์ผ่านกฎหมายว่าด้วยลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง และการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านกระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ระบบดิจิทัล การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การบังคับใช้ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นผลของการพัฒนาทางกฎหมายอย่างเป็นขั้นตอน ควบคู่กับการออกแบบกลไกรองรับปัญหาด้านเทคนิค การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล

บทเรียนจากกรณีศึกษาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสามารถนำมาเชื่อมโยงกับแนวนโยบายการพัฒนาระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดกรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล (International Framework for Court Excellence – IFCE) และแนวทางการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรป เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นที่ประเทศไทยอาจนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในอนาคต ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความครอบคลุมในการให้บริการ ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และการทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐ

คำสำคัญ : ศาลแห่งความเป็นเลิศ, ศาลอิเล็กทรอนิกส์, ระบบงานคดี, ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์, เทคโนโลยี

---

* นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน (เกียรตินิยม) (LL.M., Öffentliches Recht) มหาวิทยาลัยบอนน์ (Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, พนักงานคดีปกครองชำนาญการ กลุ่มศึกษากฎหมายมหาชน 2 สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง

Abstract

This article aims to examine the development, legal framework, and policy rationale of the electronic administrative litigation system in the Federal Republic of Germany, which has evolved into a compulsory electronic filing and electronic case management system for lawyers and public authorities. The analysis is conducted through an examination of the legislation on electronic signatures, administrative procedural law, and legal reforms relating to the digital transformation of the judicial process. The study demonstrates that the compulsory implementation of the electronic administrative litigation system in Germany is the result of a gradual and step-by-step legal development, accompanied by the design of institutional mechanisms to address technical disruptions, ensure access to justice, and safeguard information security.

Lessons drawn from the German case study can be linked to the Thai Administrative Court's policy framework for developing an electronic administrative court system, drawing on the International Framework for Court Excellence (IFCE) and the European Union's guidelines on the digital transformation of courts. This linkage helps to highlight key issues that may serve as reference points for the future development of the Thai Administrative Court's electronic administrative litigation system, particularly with regard to efficiency and effectiveness, inclusivity of services, data security, and inter-agency cooperation.

Keywords : Court Excellence, e-Court, litigation system, e-Signature, technology

1. ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ตามแนวนโยบายของศาลปกครองไทย

ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะตอบสนองนโยบายของศาลปกครองในหลายส่วน เช่น วิสัยทัศน์ศาลปกครอง 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ของศาลปกครองที่กำหนดว่า “อำนวยความยุติธรรมทางปกครองด้วยความเป็นธรรม รวดเร็ว ทันสมัย เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสังคมและเป็นศาลแห่งความเป็นเลิศ” หรือเป็นคติพจน์ว่า “เป็นธรรม รวดเร็ว ทันสมัย”[1] ซึ่งอาจแยกองค์ประกอบบางประการที่จะเกี่ยวข้องกับระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์[2] ได้ดังนี้

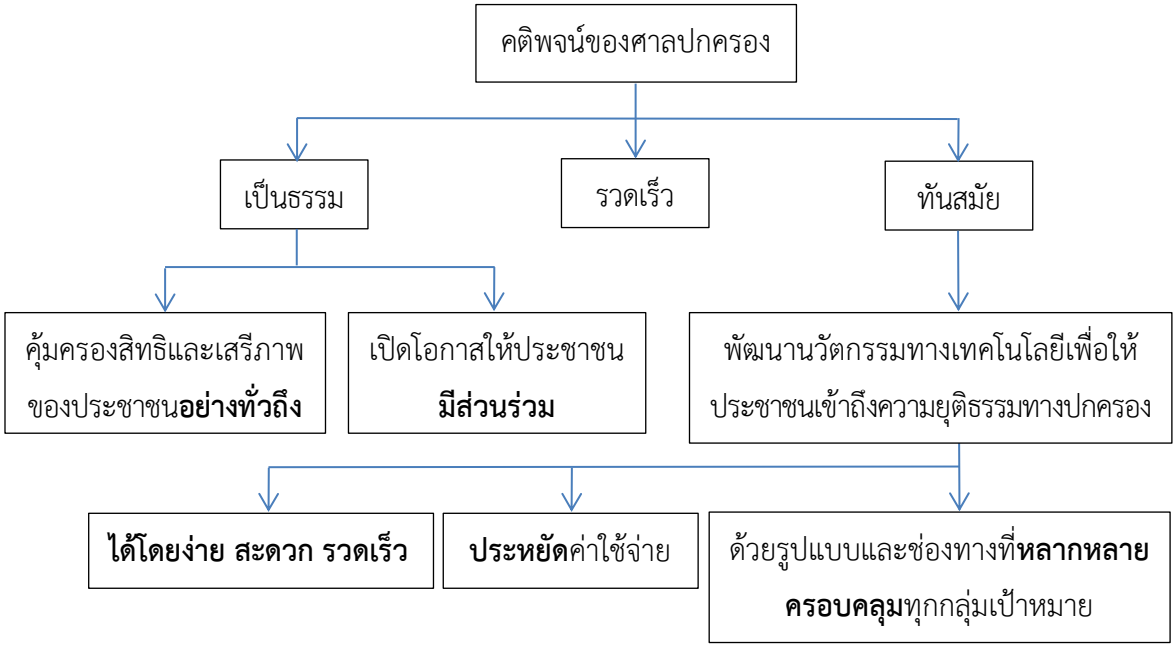

---

[1] สำนักงานศาลปกครอง, รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ศาลปกครองและสำนักงานศาลปกครอง, 2566, กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, น. 23.

[2] **เป็นธรรม** หมายถึง ศาลปกครองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน**อย่างทั่วถึง**...และเปิดโอกาสให้ประชาชน**มีส่วนร่วม**ในกระบวนการอำนวยความยุติธรรมทางปกครอง

ทันสมัย หมายถึง การพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้บริการประชาชนให้สามารถเข้าถึงการอำนวยความยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย ด้วยรูปแบบและช่องทางที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย...

ใน ศาลปกครอง, วิสัยทัศน์, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://www.admincourt.go.th/admincourt/site/01mission_vission.html เมื่อ 1 กันยายน 2567.

นอกจากนี้ ในวิสัยทัศน์ศาลปกครอง 20 ปี ยังได้ตั้งเป้าหมายสู่การเป็น “ศาลแห่งความเป็นเลิศ”[3] (Court Excellence) โดยกำหนดเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องการบรรลุเมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ พ.ศ. 2580[4] ศาลปกครองจึงนำกรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล (International Framework for Court Excellence – IFCE) มาพิจารณาประกอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรร่วมกับข้อมูลและสารสนเทศทั้งในและต่างประเทศ เช่น ปัจจัยด้านต่าง ๆ ความเชื่อมโยงกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน[5] โดยนำกรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาลมาปรับใช้ในการยกระดับการพัฒนาสู่ศาลแห่งความเป็นเลิศ[6] กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล คือ กรอบของค่านิยม แนวคิด และเครื่องมือสำหรับศาลและศาลพิเศษ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในการปรับปรุงคุณภาพของระบบยุติธรรมและการบริหารกระบวนการยุติธรรมที่พัฒนาโดยสมาคมนานาชาติเพื่อความเป็นเลิศของศาล[7] (International Consortium for Court Excellence – ICCE)[8] มีแนวทางแบบองค์รวมผ่านความเป็นเลิศของศาลทั้งหมด 7 ด้าน[9] ความเป็นเลิศของศาลบางด้านได้ระบุถึงศาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Court)[10] เช่น ด้านที่ 4 โครงสร้างพื้นฐาน การพิจารณาคดี และกระบวนการศาล ระบุว่า การบันทึกการพิจารณาคดีและแฟ้มคดี (ทั้งสำเนากระดาษและอิเล็กทรอนิกส์) ต้องมีความ**ครบถ้วนสมบูรณ์ ถูกต้อง สืบค้นง่าย**

---

[3] **ศาลแห่งความเป็นเลิศ** หมายถึง การนำกรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาลมาปรับใช้ในศาลปกครอง... เพื่อยกระดับการบริหารจัดการคดีและการบริหารจัดการองค์กรของศาลปกครองไปสู่ระดับมาตรฐานสากล...

ใน ศาลปกครอง, วิสัยทัศน์, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://www.admincourt.go.th/admincourt/site/01mission_vission.html เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[4] ศาลปกครอง, แผนแม่บทศาลปกครอง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562, กรุงเทพฯ : ศาลปกครอง, น. 35-36.

[5] ศาลปกครอง, แผนแม่บทศาลปกครอง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562, กรุงเทพฯ : ศาลปกครอง, น. 2-3.

[6] ศาลปกครอง, แผนแม่บทศาลปกครอง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562, กรุงเทพฯ : ศาลปกครอง, น. 8.

[7] สมาคมนานาชาติเพื่อความเป็นเลิศของศาล, กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2563), น. 4.

[8] International Consortium for Court Excellence, International Framework for Court Excellence 3rd ed. (May 2020), p. 4.

[9] ได้แก่ (1) ความเป็นผู้นำของศาล (2) การบริหารจัดการศาลอย่างมีกลยุทธ์ (3) แรงงานในองค์กรศาล (4) โครงสร้างพื้นฐาน การพิจารณาคดี และกระบวนการศาล (5) การมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการศาล (6) การบริการจากศาลที่เข้าถึงได้และราคาย่อมเยา และ (7) ความไว้วางใจและความมั่นใจจากสาธารณะ ใน สมาคมนานาชาติเพื่อความเป็นเลิศของศาล, กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2563), น. 4-8.

[10] ศาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Court) หมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนพิจารณาคดี ใน ศาลปกครอง, แผนแม่บทศาลปกครอง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580), 2562, กรุงเทพฯ : ศาลปกครอง, น. ค2.

และได้รับการ**เก็บรักษาอย่างเหมาะสม**[11] และด้านที่ 6 การบริการจากศาลที่**เข้าถึงได้**และ**ราคาย่อมเยา** ระบุว่า ศาลต้องใช้เทคโนโลยีในการทำให้**กระบวนการศาลมีประสิทธิภาพ** และ**การบริการจากศาลเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น**[12]

วิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมหลักของศาลที่กำหนดไว้ดังกล่าว ต้องได้รับการสื่อสารจากผู้นำศาลไปยังเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนได้เสียเพื่อขับเคลื่อนการปฏิบัติงานของศาลร่วมกัน ตามความเป็นเลิศของศาล ด้านที่ 1 ความเป็นผู้นำของศาล[13] โดยประธานศาลปกครองสูงสุดได้มอบนโยบายประธานศาลปกครองสูงสุดประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2570 ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมผลักดันระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (e-Admincourt)[14] เป็น 1 ใน 4 นโยบายหลัก ที่กำหนดให้นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้พัฒนาและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ที่สมบูรณ์ โดยมีระบบที่สนับสนุนการให้บริการและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน (e-Service) ระบบการใช้งานของศาลปกครอง (e-Court) และระบบการใช้งานของสำนักงานศาลปกครอง (e-Office) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบเครือข่ายการเชื่อมโยงข้อมูล และ**ระบบความมั่นคงปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ** เพิ่มจำนวนห้องพิจารณาคดี/ไต่สวนคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Courtrooms) และเสริมสร้าง**ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ** เพื่อ**เชื่อมโยงข้อมูล**และ**ใช้ประโยชน์ร่วมกัน**[15]

วิสัยทัศน์ศาลปกครอง 20 ปี รวมถึงคติพจน์ของศาลปกครอง กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล และนโยบายประธานศาลปกครองสูงสุด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2570 ที่ได้นำเสนอข้างต้น กำหนดหรือระบุถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์บางประการที่คล้ายกันในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนพิจารณาคดี ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ (1) ประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ของระบบ เช่น การเข้าถึงความยุติธรรมทางปกครองได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว (2) ความครอบคลุม (inclusiveness) ในการให้บริการประชาชนทุกกลุ่ม เช่น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างทั่วถึง

---

[11] สมาคมนานาชาติเพื่อความเป็นเลิศของศาล, กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2563), น. 26.

[12] สมาคมนานาชาติเพื่อความเป็นเลิศของศาล, กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2563), น. 31.

[13] สมาคมนานาชาติเพื่อความเป็นเลิศของศาล, กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2563), น. 21.

[14] ศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (e-Admincourt) หมายถึง ศาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Court) ในรูปแบบของศาลปกครองโดยเฉพาะ ใน ศาลปกครอง, แผนแม่บทศาลปกครอง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562, กรุงเทพฯ : ศาลปกครอง, น. ค2.

[15] ศาลปกครอง, นโยบายประธานศาลปกครองสูงสุด นายประสิทธิ์ศักดิ์ มีลาภ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2570, ตุลาคม 2567.

การพัฒนาเทคโนโลยีให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมทางปกครองได้โดยประหยัดค่าใช้จ่าย ด้วยรูปแบบและช่องทางที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย การบริการจากศาลที่เข้าถึงได้และราคาย่อมเยา (3) ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (information security) เช่น การบันทึกการพิจารณาคดีและแฟ้มคดีที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ถูกต้อง สืบค้นง่าย และได้รับการเก็บรักษาอย่างเหมาะสม และ (4) การทำงานร่วมกัน (interoperability) กับหน่วยงานของรัฐ เช่น การเสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและใช้ประโยชน์ร่วมกัน

2. ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นหนึ่งในตัวอย่างสำคัญของการพัฒนาระบบศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลอย่างเป็นขั้นตอน ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญ หลักนิติรัฐ และโครงสร้างศาลปกครองที่เป็นเอกเทศ การศึกษาระบบดังกล่าวจึงมิได้มุ่งพิจารณาเฉพาะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนพิจารณาคดีเท่านั้น หากแต่เป็นการศึกษาพัฒนาการทางกฎหมาย วิธีคิดเชิงนโยบาย และเหตุผลของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนผ่านจากระบบเอกสารกระดาษไปสู่ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับอย่างเต็มรูปแบบ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นรัฐที่มีระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (civil law) และโครงสร้างศาลปกครองที่มีความใกล้เคียงกับประเทศไทยในหลายประการ ทั้งในด้านบทบาทของศาลปกครองในการควบคุมการใช้อำนาจทางปกครอง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการยุติธรรมกับหลักนิติรัฐ อย่างไรก็ดี สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เริ่มพัฒนาระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์มาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่าสองทศวรรษ และได้ก้าวเข้าสู่การบังคับใช้ระบบการยื่นเอกสารและการบริหารจัดการสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับทนายความและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งทำให้สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นกรณีศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์เชิงลึกถึงเงื่อนไขความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางรองรับผลกระทบของการบังคับใช้ระบบดังกล่าว

2.1 พัฒนาการของระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ระบบงานคดีปกครองปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีจุดเริ่มต้นเมื่อ 20 ปีที่แล้ว จากการริเริ่มใช้ระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลและหน่วยงานของรัฐ[16] (Elektronischen Gerichts- und Verwaltungspostfachs) หรือระบบ EGVP ในปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547)

[16] วรารัตน์ ไคขุนทด, “พัฒนาการของระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับความพร้อมของประเทศไทย,” ใน คณะทำงานศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (E-Court) (บรรณาธิการ), รายงานผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (E-Court), (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2555), น. 3.

ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีมาตรฐานการส่งข้อมูลที่ถูกต้องและปลอดภัยอย่าง OSCI[17] มาตอบสนองแนวคิดการสร้างโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการสื่อสารที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างศาลและคู่กรณี โดยอาศัยฐานทางกฎหมายตามรัฐบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ทั่วไปในการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Gesetz über Rahmenbedingungen für elektronische Signaturen) หรือรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Signaturgesetz – SigG)[18] สำหรับหลักเกณฑ์การลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์บนเอกสารอิเล็กทรอนิกส์[19] และกฎหมายปฏิรูปการสื่อสารในกระบวนการยุติธรรมบางฉบับ[20] เช่น รัฐบัญญัติว่าด้วยการปรับข้อกำหนดรูปแบบในกฎหมายเอกชนและข้อกำหนดอื่น ๆ ในการทำธุรกรรมทางกฎหมายสมัยใหม่ (Gesetz zur Anpassung der Formvorschriften des Privatrechts und anderer Vorschriften an den modernen Rechtsgeschäftsverkehr) หรือรัฐบัญญัติปรับข้อกำหนดรูปแบบ (Formanpassungsgesetz - FormAnpG) และรัฐบัญญัติว่าด้วยการนำรูปแบบการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม (Gesetz über die Verwendung elektronischer Kommunikationsformen in der Justiz หรือ Justizkommunikationsgesetz – JKomG) ซึ่งเป็นกฎหมายระดับรัฐบัญญัติที่แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Zivilprozessordnung – ZPO) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง (Verwaltungsgerichtsordnung – VwGO) บางมาตราเพื่อให้คู่กรณีสามารถยื่นเอกสารต่อศาลปกครองด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์และศาลสามารถบริหาร จัดการสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ได้

---

[17] OSCI หรือ Online Services Computer Interface เป็นมาตรฐานสำหรับกฎเกณฑ์ ระเบียบหรือข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเป็นข้อตกลงในการแลกเปลี่ยนข้อความอิเล็กทรอนิกส์ที่ปลอดภัยผ่านอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายอื่น ๆ ซึ่งรับประกันความครบถ้วนสมบูรณ์ (Integrität) ความถูกต้องแท้จริง (Authentizität) ความไว้วางใจ (Vertraulichkeit) และการตรวจสอบได้ (Nachweisbarkeit) ของข้อมูล และอนุญาตให้มีการประมวลผลอย่างมีประสิทธิภาพและปราศจากการแทรกแซง OSCI เป็นมาตรฐานการส่งข้อมูลแบบมีผลผูกพันสำหรับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) in Informationstechnikzentrum Bund, OSCI – der technische Protokollstandard für die öffentliche Verwaltung, [Online], retrieved from https://www.itzbund.de/DE/itloesungen/standardloesungen/osci/osci.html เมื่อ 1 กันยายน 2567; สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, พจนานุกรมศัพท์วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี, อ้างคำว่า “โพรโทคอล”, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://escivocab.ipst.ac.th/vocab/4389/โพรโทคอล เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[18] รัฐบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ทั่วไปในการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันยกเลิกไปแล้ว โดยรัฐบัญญัติว่าด้วยการให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือ (Vertrauensdienstegesetz – VDG) ลงวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560)

[19] วรารัตน์ ไคขุนทด, “พัฒนาการของระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับความพร้อมของประเทศไทย,” ใน คณะทำงานศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (E-Court) (บรรณาธิการ), รายงานผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (E-Court), (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2555), น. 3.

[20] กฎหมายปฏิรูปการสื่อสารในกระบวนการยุติธรรมฉบับอื่น ๆ เช่น รัฐบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูปขั้นตอนการยื่นเอกสารในกระบวนการยุติธรรม (Gesetz zur Reform des Verfahrens bei Zustellungen im gerichtlichen Verfahren) หรือรัฐบัญญัติปฏิรูปการยื่นเอกสาร (Zustellreformgesetz – ZustRG) และรัฐบัญญัติแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาเรื่องทางปกครองฉบับที่ 3 (3. Verwaltungsverfahrensänderungsgesetz – 3. VwVfÄndG)

รัฐบัญญัติที่ตราขึ้นใหม่ดังกล่าวได้สร้างพื้นฐานการประมวลผลข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุม และแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาคดีในศาลต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะให้สอดคล้องกับระบบอิเล็กทรอนิกส์

โดยในระยะแรก การใช้ระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลและหน่วยงานของรัฐ (ระบบ EGVP) เป็นเพียงโครงการนำร่อง (Pilotproject) ที่ศาลและทนายความนำมาใช้ตามความสมัครใจ แต่ด้วยประสิทธิภาพและความสามารถในการทำงานร่วมกันทำให้ระบบ EGVP ได้รับความนิยมและนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเพื่อรองรับการเพิ่มจำนวนผู้ใช้งานในปี ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) รวมถึงการเพิ่มระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์พิเศษสำหรับทนายความ (besonderen elektronischen Anwaltspostfachs) หรือระบบ beA ในปี ค.ศ. 2016 (พ.ศ. 2559) ซึ่งกลายเป็นระบบบังคับที่ทนายความและหน่วยงานของรัฐ **ต้องมี**สำหรับการรับส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) และ**ต้องใช้**ในการยื่นเอกสารต่อศาลตั้งแต่ปี ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565)[21]

2.2 กฎหมายว่าด้วยลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ปี ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544) เป็นระยะเริ่มแรกที่มีการตรากฎหมายและแก้ไขกฎหมายหลายฉบับเพื่อรองรับการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการทำธุรกรรมทางกฎหมาย รัฐบัญญัติว่าด้วยลายมือชื่อดิจิทัล (Gesetz zur digitalin Signatur) หรือรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Signaturgesetz – SigG) ซึ่งตราขึ้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540) ได้ถูกยกเลิกและแทนที่ด้วยรัฐบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ทั่วไปในการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Gesetz über Rahmenbedingungen für elektronische Signaturen) ซึ่งมีชื่อย่อเดียวกัน คือ รัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Signaturgesetz – SigG) เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544)[22] เพื่ออนุวัติการตามข้อบังคับของสหภาพยุโรปที่ 1999/93/EG ลงวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) ว่าด้วยหลักเกณฑ์ทั่วไปในการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์[23] ในการกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ชัดเจนสำหรับการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ (Vertrauen) และการยอมรับโดยทั่วไป (allgemeine Akzeptanz) สำหรับการใช้เทคโนโลยีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการสื่อสารและการค้า[24] โดยมาตรา 2 แห่งรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544) ได้จำแนกลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั่วไป (elektronische Signaturen) ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์

---

[21] Marc Horstmann, 20 Jahre elektronischer Rechtsverkehr, 2024, [Online], retrieved from https://www.governikus.de/20-jahre-elektronischer-rechtsverkehr/ เมื่อ 1 กันยายน 2557.

[22] Artikel 5 des Gesetzes vom 16.05.2001 – BGBl. I 2001, Nr. 22, vom 21.05.2001, S. 884.

[23] Richtlinie 1999/93/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 13. Dezember 1999 über gemeinschaftliche Rahmenbedingungen für elektronische Signaturen.

[24] Richtlinie 1999/93/EG vom 13.12.1999, Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften, (19.01.2000) I. 13/12, (4).

ขั้นสูง (fortgeschrittene elektronische Signaturen) และลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรอง (qualifizierte elektronische Signaturen)[25]

ในปีเดียวกันนั้น ประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ด้วยเหตุผลประการหนึ่ง คือ เพื่อเป็นกฎหมายรองรับการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล[26] โดยจำแนกประเภทของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็น 3 ประเภท[27] ได้แก่ ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั่วไปตามมาตรา 9 ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์

---

[25] **รัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Signaturgesetz – SigG) ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544)**
มาตรา 2 (1) - (3) *"ในรัฐบัญญัตินี้*
(1) "ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั่วไป" หมายถึง ข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่แนบ (beigefügt) หรือเชื่อมทางตรรกศาสตร์ (logisch verknüpft) กับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ และใช้สำหรับการรับรองความถูกต้อง
(2) "ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง" หมายถึง ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั่วไปซึ่ง
a) ได้รับการมอบหมายให้กับผู้ถือกุญแจส่วนตัว (Signaturschlüssel) เป็นการเฉพาะ
b) เปิดใช้งานการระบุผู้ถือกุญแจส่วนตัว
c) ถูกสร้างขึ้นโดยวิธีการที่ผู้ถือกุญแจส่วนตัวสามารถควบคุมได้เพียงผู้เดียว และ
d) เชื่อมโยงกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องในลักษณะที่สามารถรับรู้การเปลี่ยนแปลงข้อมูลในภายหลังได้
(3) "ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรอง" หมายถึง ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง
a) ตามใบรับรองที่ผ่านการรับรองให้ใช้ได้ ณ เวลาที่สร้าง และ
b) สร้างขึ้นด้วยอุปกรณ์สร้างลายมือชื่อที่ปลอดภัย"
in §2 SigG im Artikel 1 des Gesetzes vom 16.05.2001 – BGBl. I 2001, Nr. 22, vom 21.05.2001, S. 876-877; การเชื่อมทางตรรกศาสตร์ (logical conjunction) คือ ตัวดำเนินการทางตรรกศาสตร์ $\wedge$ ที่ให้ผลลัพธ์เป็นจริง ถ้าตัวถูกดำเนินการทั้งสองตัวมีค่าเป็นจริง ใน สุภาวดี พฤกษาพิทักษ์, ตรรกศาสตร์, 2565, สงขลา : คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, น. 3; "Signaturschlüssel" หากแปลตามถ้อยคำจะได้คำว่า "กุญแจลายมือชื่อ" โดยมีความหมายตามมาตรา 2 แห่งรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความว่า กุญแจเข้ารหัสส่วนตัวที่ใช้ในการสร้างลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งภาษาไทยเรียกกุญแจดังกล่าวตามภาษาอังกฤษว่า "กุญแจส่วนตัว" (private key) และใช้คู่กับ "Signaturprüfschlüssel" ที่แปลตามถ้อยคำได้ว่า "กุญแจตรวจสอบลายมือชื่อ" ซึ่งหมายถึง กุญแจเข้ารหัสสาธารณะที่ใช้ในการตรวจสอบลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ภาษาไทยเรียกตามภาษาอังกฤษว่า "กุญแจสาธารณะ" (public key) ตัวอย่างใน MR. JARVIZ, มาตรา 26 + 28 E-SIGNATURE, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://www.fusionsol.com/blog/มาตรา-26-28-e-signature/ เมื่อ 1 กันยายน 2567; สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, เทคโนโลยีโครงสร้างพื้นฐานกุญแจสาธารณะ (Public Key Infrastructure : PKI), 2560, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://www.nrca.go.th/content/02-2.html เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[26] พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544, (2544, 4 ธันวาคม), ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 118 ตอนที่ 112 ก., น. 29, 33-35, 42.

[27] สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ข้อเสนอแนะมาตรฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่จำเป็นต่อธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ว่าด้วยแนวทางการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ขมธอ. 23-2563, เวอร์ชัน 1.0, น. 4.

ที่เชื่อถือได้ตามมาตรา 26 และลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ซึ่งใช้ใบรับรองที่ออกโดยผู้ให้บริการออกใบรับรองตามมาตรา 26 ประกอบกับมาตรา 28 แม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 จะไม่ได้นิยามความหมายของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์แต่ละประเภทอย่างชัดเจน แต่ตามเนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวพบว่า ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้ง 3 ประเภท ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544) (Signaturgesetz – SigG) มีสาระสำคัญตรงกัน

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544) ถูกยกเลิกโดยมาตรา 12 แห่งรัฐบัญญัติเพื่ออนุวัติการตามระเบียบของสภาและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปที่ 910/2014 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 2014 (พ.ศ. 2557) ว่าด้วยการระบุตัวตนทางอิเล็กทรอนิกส์ (elektronische Identifizierung) และการให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือ (Vertrauensdienste) สำหรับธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดร่วม (Binnenmarkt)[28] และเพื่อยกเลิกข้อบังคับของสหภาพยุโรปที่ 1999/93/EG (รัฐบัญญัติอนุวัติการ eIDAS) ลงวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560)[29] โดยให้รัฐบัญญัติว่าด้วยการให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือ (Vertrauensdienstegesetz – VDG) มีผลใช้บังคับแทน[30] การให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือดังกล่าวหมายถึง การให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือ ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนจากผู้ให้บริการออกใบรับรองลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Zertifizierungsdiensteanbieter – ZDA) เป็นผู้ให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือ (Vertrauensdiensteanbieter – VDA)[31] โดยมีหน่วยงานกำกับดูแล (Aufsichtsstelle) 2 หน่วยงาน คือ (1) องค์กรกำกับดูแลระบบโครงข่ายแห่งสหพันธ์สำหรับไฟฟ้า แก๊ส โทรคมนาคม ไปรษณีย์ และรถไฟ (Bundesnetzagentur für Elektrizität, Gas, Telekommunikation, Post und Eisenbahnen (Bundesnetzagentur) และ (2) สำนักงานความปลอดภัยในเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งสหพันธ์ (Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik)[32] ทำให้ไม่มีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ 3 ประเภท อีกต่อไป แต่เปลี่ยนเป็นลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรอง (qualifizierter elektronischer Signatur) ซึ่งใช้สำหรับบุคคลธรรมดา

---

[28] กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ, สหภาพยุโรป (The European Union - EU), 2561, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://europetouch.mfa.go.th/th/content/89715-สหภาพยุโรป-the-european-union-eu?page=5d6ac39e15e39c3f300018dd เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[29] Gesetz zur Durchführung der Verordnung (EU) Nr. 910/2014 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 23. Juli 2014 über elektronische Identifizierung und Vertrauensdienste für elektronische Transaktionen im Binnenmarkt und zur Aufhebung der Richtlinie 1999/93/EG (eIDAS-Durchführungsgesetz) vom 18. Juli 2017.

[30] Artikel 12 des Gesetzes vom 18.07.2017 – BGBl. I 2017, Nr. 52, vom 28.07.2001, S. 2756.

[31] §4 VDG, Artikel 1 des Gesetzes vom 18.07.2017 – BGBl. I 2017, Nr. 52, vom 28.07.2001, S. 2746.

[32] §2 VDG, Artikel 1 des Gesetzes vom 18.07.2017 – BGBl. I 2017, Nr. 52, vom 28.07.2001, S. 2745-2746.

และตราประทับอิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรอง (qualifizierten elektronischen Siegeln) ซึ่งใช้สำหรับนิติบุคคล[33] การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้การทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ทั่วทั้งสหภาพยุโรประหว่างบริษัทเอกชน ประชาชน และหน่วยงานของรัฐ มีความปลอดภัย เชื่อถือได้ และราบรื่น ภายใต้มาตรฐานเดียวกันตามระเบียบของสภาและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปที่ 910/2014 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 2014 (พ.ศ. 2557) หรือระเบียบ eIDAS แต่ก็ทำให้หน่วยงานกำกับดูแลต้องใช้บุคลากรมากขึ้นเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลผู้ให้บริการรับรองความน่าเชื่อถือ และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น[34]

เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย การที่กฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยยังคงรักษาโครงสร้างการรับรองลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะใกล้เคียงกับกฎหมายเยอรมันในระยะก่อนการปรับแก้ไขตามระเบียบ eIDAS มิได้ก่อให้เกิดปัญหาในเชิงการใช้งานภายในประเทศแต่อย่างใด กล่าวคือ กฎหมายดังกล่าวยังสามารถรองรับการยื่นเอกสารและการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ภายในระบบศาลของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังคงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวกแก่คู่กรณีและหน่วยงานของรัฐในการติดต่อกับศาลผ่านช่องทางดิจิทัล

อย่างไรก็ดี บทเรียนจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแสดงให้เห็นว่า การปรับโครงสร้างกฎหมายว่าด้วยลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยลดจำนวนประเภทของลายมือชื่อ และมุ่งเน้นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนต่อการใช้งานในกระบวนการยุติธรรม มีส่วนช่วยเพิ่มความแน่นอนและความสม่ำเสมอในการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ การแยกบทบาทของผู้ใช้ระบบออกเป็นกลุ่มบุคคลธรรมดาและกลุ่มนิติบุคคลหรือผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายอย่างชัดเจน ยังเอื้อให้การออกแบบระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์ของศาลสามารถตอบสนองต่อรูปแบบการใช้งานที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสามารถใช้งานได้จริงโดยไม่กระทบต่อหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม

2.3 กฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับระบบงานคดีอิเล็กทรอนิกส์

ในปี ค.ศ. 2005 (พ.ศ. 2548) รัฐบัญญัติว่าด้วยการนำรูปแบบการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม (Justizkommunikationsgesetz – JKomG) ได้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง (Verwaltungsgerichtsordnung – VwGO) หลายมาตรา[35] โดยส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มถ้อยคำเกี่ยวกับระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีการแก้ไขสำคัญ คือ การเพิ่มหรือปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำในมาตรา 55a และมาตรา 55b ซึ่งมีสาระสำคัญแยกออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ (1) การยื่นเอกสารต่อศาล

---

[33] §12 VDG, Artikel 1 des Gesetzes vom 18.07.2017 – BGBl. I 2017, Nr. 52, vom 28.07.2001, S. 2748.

[34] Deutscher Bundestag, Drucksache 18/12833 : Beschlussempfehlung und Bericht des Ausschusses für Wirtschaft und Energie (9. Ausschuss) zu dem Gesetzentwurf der Bundesregierung (Drucksache 18/12494), 18. Wahlperiode (21.06.2017), S. 1-5.

[35] Artikel 2 des Gesetzes vom 22.03.2005 – BGBl. I 2005, Nr. 18, vom 29.03.2005, S. 841-844.

ทางอิเล็กทรอนิกส์ (2) การบริหารจัดการสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และ (3) การใช้งานภาคบังคับสำหรับทนายความและหน่วยงานของรัฐ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 การยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ (elektronischer Rechtsverkehr mit den Gerichten)

มาตรา 55a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง[36] เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (Übermittlung elektronischer Dokumente) ซึ่งในระยะเริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ. 2005 (พ.ศ. 2548) การรับส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เคยเป็นทางเลือกที่คู่กรณีสามารถเลือกดำเนินการได้ หากรัฐบาลแห่งสหพันธ์ (Bundesregierung) หรือรัฐบาลแห่งมลรัฐ (Landesregierungen) มีการตรากฎหมายบริหารบัญญัติ (Rechtsverordnung)[37] ให้อำนาจไว้ ซึ่งรัฐบาลแห่งสหพันธ์ได้ตรา

---

[36] **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง (Verwaltungsgerichtsordnung – VwGO) ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ลงวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2005 (พ.ศ. 2548)**

มาตรา 55a *"คู่กรณีสามารถส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ให้ศาลได้ตราบเท่าที่รัฐบาลแห่งสหพันธ์หรือรัฐบาลแห่งมลรัฐตรากฎหมายบริหารบัญญัติให้อำนาจไว้ กฎหมายบริหารบัญญัติดังกล่าวต้องกำหนดช่วงเวลา รูปแบบ และวิธีการ ในการส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ไว้ สำหรับเอกสารที่จะมีสถานะเทียบเท่าเอกสารต้นฉบับที่ลงลายมือชื่อต้องมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองตามมาตรา 2 (3) แห่งรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ กระบวนการอื่นที่ต้องยืนยันความน่าเชื่อถือและความครบถ้วนสมบูรณ์ของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งมาสามารถยอมรับได้เช่นเดียวกับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ รัฐบาลแห่งมลรัฐอาจมอบอำนาจให้หน่วยงานสูงสุดในมลรัฐที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองนั้นดำเนินการพิจารณากระบวนการยอมรับดังกล่าว การยอมรับการส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์อาจถูกจำกัดเงื่อนไขในแต่ละศาลหรือแต่ละคดีได้ กฎหมายบริหารบัญญัติที่ตราขึ้นโดยรัฐบาลแห่งสหพันธ์ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ*

เมื่อมีการส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายบริหารบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ประโยคที่หนึ่งและประโยคที่สอง และได้บันทึกการรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวในระบบที่กำหนดไว้ ให้ถือว่าได้ส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ศาลแล้ว บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการส่งสำเนาเอกสารแก่บุคคลอื่นไม่อาจนำมาใช้กับกรณีนี้ได้ หากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ใดบกพร่องไม่เป็นไปตามเงื่อนไขจะต้องแจ้งให้ผู้ส่งเอกสารดังกล่าวทราบถึงข้อบกพร่องตามหลักเกณฑ์ทั่วไปของศาลนั้น

ในกรณีที่มีการกำหนดให้ตุลาการหรือเจ้าหน้าที่สารบบต้องลงลายมือชื่อในเอกสารใด หากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบได้ลงลายมือชื่อของตนไว้ในตอนท้ายของเอกสารนั้นและมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองในเอกสารดังกล่าวตามมาตรา 2 (3) แห่งรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่าเอกสารนั้นมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ถูกต้องแล้ว"

อ้างอิงคำแปลใน วรารัตน์ ไคขุนทด, "พัฒนาการของระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับความพร้อมของประเทศไทย," ใน รวมบทความวิชาการ เรื่อง ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Court), (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2555), น. 88-89.

[37] Rechtsverordnung หมายถึง กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหาร อาจมีผู้ใช้คำว่า "กฎหมายลำดับรอง" ก็ได้ ทั้งนี้ บทความนี้ใช้คำว่า "กฎหมายบริหารบัญญัติ" ตาม วรเจตน์ ภาคีรัตน์, "การฟ้องคดีขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกฎในระบบกฎหมายเยอรมัน," วารสารวิชาการศาลปกครอง ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, 2548, น. 1 (1-17) อ้างถึงใน วรารัตน์ ไคขุนทด, "พัฒนาการของระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับความพร้อมของประเทศไทย ," ใน รวมบทความวิชาการ เรื่อง ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Court), (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2555), น.79.

ข้อกำหนดว่าด้วยการส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ให้บังคับใช้ในศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์ (BVerwG) และศาลภาษีอากรสูงสุดแห่งสหพันธ์ (BFH) ในปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547)[38] เป็นฉบับแรก ตามด้วยข้อกำหนดสำหรับศาลแรงงานสูงสุดแห่งสหพันธ์ (BArbG) ศาลสังคมสูงสุดแห่งสหพันธ์ (BSozG) ศาลฎีกาแห่งสหพันธ์ (BGH) และศาลทรัพย์สินทางปัญญาแห่งสหพันธ์ (BPatG)[39] ในปี ค.ศ. 2006-2007 (พ.ศ. 2549-2550)[40] รัฐบาลแห่งมลรัฐแต่ละมลรัฐได้ตรากฎหมายบริหารบัญญัติว่าด้วยการรับส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ในมลรัฐด้วยเช่นกันในปี ค.ศ. 2006-2009 (พ.ศ. 2549-2552)[41] ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติดังกล่าวเอกสารที่ส่งทางอิเล็กทรอนิกส์จะมีสถานะเทียบเท่าเอกสารต้นฉบับที่ลงลายมือชื่อ เมื่อมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองตามมาตรา 2 (3) แห่งรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (มาตรา 55a วรรคหนึ่ง ประโยคที่สาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง) ซึ่งเป็นลายมือชื่อประเภทที่มีระดับความน่าเชื่อถือสูงสุด และจะถือว่าศาลได้รับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อมีการส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายบริหารบัญญัติและศาลได้บันทึกการรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวในระบบที่กำหนดไว้ (มาตรา 55a วรรคสอง ประโยคที่หนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง)

ต่อมา มาตรา 55a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ได้รับการแก้ไขหลายครั้ง เช่น การแก้ไขตามมาตรา 5 (1) แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Gesetz zur Förderung des elektronischen Rechtsverkehrs mit den Gerichten – ERVGerFöG) ลงวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) เนื่องจากการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ในระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่การเริ่มใช้ระบบ EGVP ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง เพราะผู้ใช้ระบบยังไม่เชื่อมั่นในการใช้หลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ และลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรอง

---

[38] Verordnung über den elektronischen Rechtsverkehr beim Bundesverwaltungsgericht und beim Bundesfinanzhof vom 26.11.2004 – BGBl. I 2004, Nr. 63, vom 03.12.2004, S. 3091.

[39] Bundespatentgericht (BPatG) เป็นศาลในระบบศาลยุติธรรม (ordentliche Gerichtsbarkeit) ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (gewerblicher Rechtsschutz) จึงไม่แปลตามถ้อยคำว่า “ศาลสิทธิบัตรแห่งสหพันธ์” แต่เป็น “ศาลทรัพย์สินทางปัญญาแห่งสหพันธ์” สำหรับระบบศาลอื่นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โปรดดู วิชญ์พาส พิมพ์อักษร, “ระบบไต่สวนในประเทศเยอรมนี (1) : ที่มาของระบบไต่สวนในประเทศเยอรมนี และระบบศาลในประเทศเยอรมนีที่ใช้ระบบไต่สวน,” ใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยระบบไต่สวนกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในประเทศไทย : แนวคิดที่มาของต่างประเทศและทิศทางการใช้ในศาลไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2563), น. 74-87.

[40] Verordnung über den elektronischen Rechtsverkehr beim Bundesarbeitsgericht vom 09.03.2006 – BGBl. I 2006, Nr. 12, vom 15.03.2006, S. 519; ERVVOBSG vom 18.12.2006 – BGBl. I 2006, Nr. 62, vom 21.12.2006, S. 3219; BGH/BPatGERVV vom 24.08.2007 – BGBl. I 2007, Nr. 43, vom 28.08.2007, S. 2130.

[41] Bundesnotarkammer, Übersicht zu den einzelnen Bundesländern, 2024, [Online], retrieved from https://www.elrv.info/elektronischer-rechtsverkehr/uebersicht-verordnungen เมื่อ 1 กันยายน 2567.

ซึ่งจำเป็นสำหรับการส่งเอกสารในรูปแบบที่เหมาะสมยังไม่ได้รับการยอมรับ[42] มาตรา 55a ที่แก้ไขใหม่จึงให้อำนาจรัฐบาลแห่งสหพันธ์ตรากฎหมายบริหารบัญญัติเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการรับส่งข้อมูลกับศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุกมลรัฐ และให้มีการแจ้งยืนยันเวลาที่การส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สำเร็จให้ผู้ส่งได้ทราบทันทีที่เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ถูกบันทึกในพื้นที่จัดเก็บข้อมูลของศาลหรือแจ้งผู้ส่งเกี่ยวกับการรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่สำเร็จในทันที เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้ระบบ[43] และการแก้ไขตามมาตรา 11 แห่งรัฐบัญญัติอนุวัติการ eIDAS ลงวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560) ซึ่งเป็นการแก้ไขถ้อยคำเล็กน้อยเพียงตัด “ตามมาตรา 2 (3) แห่งรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์” เนื่องจากรัฐบัญญัติอนุวัติการ eIDAS ได้แก้ไขรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ให้บุคคลธรรมดาต้องใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองเพียงประเภทเดียว

การแก้ไขมาตรา 55a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561)[44] มีสาระสำคัญคล้ายกับบทบัญญัติฉบับปัจจุบัน[45] โดยมีสาระสำคัญที่เปลี่ยนไปจากบทบัญญัติฉบับก่อน คือ รัฐบาลแห่งสหพันธ์มีอำนาจตรากฎหมายบริหารบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปทางเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการส่งและการประมวลผลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์โดยได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ (Bundesrat) (มาตรา 55a วรรคสอง) ความมีอยู่ของกฎหมายบริหารบัญญัติของรัฐบาลแต่ละมลรัฐจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไปและทำให้กฎหมายบริหารบัญญัติดังกล่าวของบางมลรัฐถูกยกเลิก ทั้งนี้ การยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรา 55a ที่แก้ไขใหม่ยังคงเป็นเพียงทางเลือกเช่นเดิม จนกระทั่งมีการเพิ่มเติมมาตรา 55d ที่มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) ซึ่งบังคับให้ทนายความและหน่วยงานของรัฐส่งเอกสารให้ศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์[46] อนึ่ง เอกสารอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือลงนามโดยผู้มีหน้าที่รับผิดชอบและส่งผ่านช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัยตามวรรคสี่ (มาตรา 55a วรรคสาม) และให้ถือว่าศาลได้รับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทันทีที่เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ถูกบันทึกในพื้นที่จัดเก็บข้อมูลที่กำหนด ผู้ส่งจะได้รับการยืนยันเวลารับโดยอัตโนมัติ หรือหากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์มีรูปแบบไม่เหมาะสมสำหรับการประมวลผลโดยศาล เช่น มีรูปแบบไฟล์ที่ศาลประมวลผลไม่ได้ ผู้ส่งจะต้องได้รับแจ้งเกี่ยวกับการรับที่ไม่สำเร็จนั้นและหลักเกณฑ์ทั่วไปทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องทันที ทั้งนี้ ศาลจะถือว่าได้รับเอกสาร ณ เวลาที่ยื่นเอกสารครั้งแรก หากเป็นกรณีที่ผู้ส่งได้ส่งเอกสารฉบับใหม่ในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการประมวลผลโดยศาลในภายหลังทันที และแสดงหลักฐานที่น่าเชื่อได้ว่าเอกสารฉบับใหม่มีเนื้อหาตรงกับเอกสารฉบับที่ยื่นครั้งแรก

---

[42] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55a Rn. 10.

[43] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55a Rn. 11.

[44] Artikel 5 des Gesetzes vom 10.10.2013 – BGBl. I 2013, Nr. 62, vom 16.10.2013, S. 3792-3793.

[45] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55a Rn. 9.

[46] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55a Rn. 12.

แต่หากผู้ส่งไม่ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องโดยการส่งเอกสารฉบับใหม่ในรูปแบบที่เหมาะสม ศาลจะถือว่าการส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมนั้นไม่มีผลทางกฎหมาย ดังตัวอย่างตามคำสั่งศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ 20 F 15.22 ลงวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) (BVerwG, Beschluss vom 04.10.2022 – 20 F 15.22)[47]

ปัจจุบัน มาตรา 55a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ได้รับการแก้ไขล่าสุดโดยรัฐบัญญัติว่าด้วยการเปลี่ยนกระบวนการยุติธรรมให้เป็นระบบดิจิทัลเพิ่มเติม (Gesetz zur weiteren Digitalisierung der Justiz – JusWeDigG) ลงวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 2024 (พ.ศ. 2567)[48] โดยบัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 55a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง

“(วรรคหนึ่ง) คำคู่ความและเอกสารแนบ คำร้องและคำชี้แจงของคู่กรณีที่ต้องยื่นเป็นลายลักษณ์อักษร ตลอดจนข้อมูล คำแถลง รายงาน คำแปล คำร้อง และคำชี้แจงจากบุคคลที่สามที่ต้องยื่นเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถส่งให้ศาลในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ได้ตามที่บัญญัติไว้ในวรรคสองถึงวรรคหก

(วรรคสอง) เอกสารอิเล็กทรอนิกส์จะต้องเหมาะสมกับการประมวลผลของศาล ให้รัฐบาลแห่งสหพันธ์ตรากฎหมายบริหารบัญญัติโดยได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปทางเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการรับส่ง และความเหมาะสมในการประมวลผลโดยศาล รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลของเจ้าของตู้ไปรษณีย์ตามวรรคสี่ ประโยคที่หนึ่ง (4) และ (5) ในสารบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ปลอดภัย

(วรรคสาม) เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ต้องมีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือลงนามโดยผู้มีหน้าที่รับผิดชอบและส่งผ่านช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัย ประโยคที่หนึ่ง ไม่ใช้บังคับกับเอกสารแนบที่แนบมากับคำคู่ความ หากจะส่งคำร้องหรือคำชี้แจงของคู่กรณีหรือของบุคคลที่สามที่ต้องยื่นเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ สามารถส่งคำร้องหรือคำชี้แจงที่ลงนามเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์และส่งโดยผู้รับมอบอำนาจ ผู้แทน หรือผู้ช่วยตามประโยคที่หนึ่ง

---

[47] คำสั่งศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ 20 F 15.22 ลงวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565)

ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลผ่านตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์พิเศษสำหรับทนายความในรูปแบบไฟล์ docx ซึ่งเป็นรูปแบบไฟล์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการประมวลผลโดยศาล ศาลจึงรับไว้พิจารณาไม่ได้ และผู้ยื่นคำร้องไม่ได้แก้ไข โดยการยื่นคำร้องอุทธรณ์ใหม่ในรูปแบบที่เหมาะสม การยื่นคำร้องอุทธรณ์ดังกล่าวจึงไม่มีผลทางกฎหมาย

[48] Artikel 28 des Gesetzes vom 12.07.2024 – BGBl. I 2024, Nr. 234, vom 16.07.2024, S. 13.

(วรรคสี่) ช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัย ได้แก่

(1) ตู้ไปรษณีย์และบริการจัดส่งของบัญชี De-Mail เมื่อผู้ส่งเข้าสู่ระบบอย่างปลอดภัยตามความหมายของมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ประโยคที่สอง แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยบริการไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (รัฐบัญญัติ De-Mail) ในการส่งข้อความและได้ยืนยันตัวตนในการลงทะเบียนที่ปลอดภัยตามมาตรา 5 วรรคห้า แห่งรัฐบัญญัติ De-Mail

(2) ช่องทางการรับส่งข้อมูลระหว่างตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์พิเศษสำหรับทนายความตามมาตรา 31a และ 31b ของระเบียบว่าด้วยทนายความแห่งสหพันธ์ (Bundesrechtsanwaltsordnung) หรือตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยฐานทางกฎหมาย กับกล่องไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของศาล

(3) ช่องทางการรับส่งข้อมูลระหว่างตู้ไปรษณีย์ของหน่วยงานหรือนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่ตั้งขึ้นหลังดำเนินการตามขั้นตอนระบุตัวตนแล้วกับกล่องไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของศาล

(4) ช่องทางการรับส่งข้อมูลระหว่างตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลหรือสมาคมอื่นที่ตั้งขึ้นหลังดำเนินการตามขั้นตอนระบุตัวตนแล้ว กับกล่องไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของศาล

(5) ช่องทางการรับส่งข้อมูลระหว่างตู้ไปรษณีย์และบริการจัดส่งของบัญชีผู้ใช้ตามความหมายของมาตรา 2 วรรคห้า แห่งรัฐบัญญัติการเข้าถึงระบบออนไลน์ (Onlinezugangsgesetz – OZG)[49] ที่ใช้หลังดำเนินการตามขั้นตอนระบุตัวตนแล้ว กับกล่องไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ของศาล

(6) ช่องทางการรับส่งข้อมูลทั่วประเทศอื่น ๆ ที่กำหนดโดยกฎหมายบริหารบัญญัติของสหพันธ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ ซึ่งรับประกันความน่าเชื่อถือและความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูล

(วรรคสี่ ประโยคที่ 2) รายละเอียดเกี่ยวกับช่องทางการรับส่งข้อมูลตามประโยคที่หนึ่ง (3) – (5) ให้เป็นไปตามกฎหมายบริหารบัญญัติตามวรรคสอง ประโยคที่สอง

(วรรคห้า) ให้ถือว่าการส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สำเร็จทันทีที่เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ถูกบันทึกในพื้นที่จัดเก็บข้อมูลของศาลสำหรับการรับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ส่งจะได้รับการยืนยันเวลาที่ส่งเอกสารสำเร็จโดยอัตโนมัติ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการส่งสำเนาเอกสารแก่บุคคลอื่นไม่อาจนำมาใช้กับกรณีนี้ได้

(วรรคหก) หากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ไม่เหมาะสมสำหรับการประมวลผลโดยศาล ผู้ส่งจะต้องได้รับแจ้งเกี่ยวกับการส่งที่ไม่สำเร็จทันที ทั้งนี้ ศาลจะถือว่าได้รับเอกสาร ณ เวลาที่ยื่นครั้งแรก หากเป็นกรณีที่ผู้ส่งได้ส่งเอกสารฉบับใหม่ในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการประมวลผลโดยศาลในภายหลังทันที และแสดงหลักฐานที่น่าเชื่อได้ว่าเอกสารฉบับใหม่มีเนื้อหาตรงกับเอกสารฉบับที่ยื่นครั้งแรก

---

[49] หรือรัฐบัญญัติว่าด้วยการปรับปรุงการเข้าถึงระบบออนไลน์สำหรับการดำเนินการทางปกครอง (Gesetz zur Verbesserung des Onlinezugangs zu Verwaltungsleistungen)

(วรรคเจ็ด) ในกรณีที่มีการกำหนดให้ตุลาการหรือเจ้าหน้าที่สารบบต้องลงลายมือชื่อในเอกสารใด หากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบได้ลงลายมือชื่อของตนไว้ในตอนท้ายของเอกสารนั้นและมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองในเอกสารดังกล่าว ให้ถือว่าเอกสารนั้นมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ถูกต้องแล้ว เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการแปลงจากเอกสารที่ลงนามด้วยมือตามมาตรา 55b วรรคหก ประโยคที่สี่ถือเป็นรูปแบบที่ระบุในประโยคที่หนึ่งได้”

2.3.2 การบริหารจัดการสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Aktenführung in elektronischer Form)

มาตรา 55b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองฉบับปี ค.ศ. 2005 (พ.ศ. 2548) ได้ให้อำนาจศาลในการจัดทำสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดให้รัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐแต่ละมลรัฐตรากฎหมายบริหารบัญญัติเพื่อกำหนดวันเริ่มต้นให้มีการจัดทำสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ในเขตอำนาจของตน หลักเกณฑ์ทางเทคนิคในการจัดทำการบริหารจัดการและการเก็บรักษาสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ โดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ การให้อำนาจศาลและรัฐบาลดังกล่าวทำให้การบริหารจัดการสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นทางเลือกซึ่งไม่ได้บังคับให้ศาลต้องจัดทำสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และไม่ได้บังคับให้รัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐตรากฎหมายบริหารบัญญัติกำหนดวันเริ่มต้นให้มีการจัดทำสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ในเขตอำนาจของตน

ต่อมา มีการแก้ไขมาตรา 55b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองตามมาตรา 5 (2) แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ ลงวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) และการพิจารณาร่างกฎหมายว่าด้วยการนำสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในกระบวนวิธีพิจารณาคดีอาญาของรัฐบาลแห่งสหพันธ์ในปี ค.ศ. 2016 (พ.ศ. 2559) ซึ่งรัฐบาลแห่งสหพันธ์และสภาผู้แทนมลรัฐมีมติร่วมกันว่า ในการกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการบริหารจัดการสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องพิจารณาทางกฎหมายและทางรูปแบบองค์กรไปพร้อมกันเพื่อประโยชน์แห่งแนวทางที่เป็นเอกภาพ (Interesse einer einheitlichen Vorgehensweise) และการบังคับใช้สำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นในทุกศาล ซึ่งคาดการณ์ว่าจะเป็นไปได้ภายในปี ค.ศ. 2026 (พ.ศ. 2569) จึงเป็นที่มาของบทบัญญัติในมาตรา 55b วรรคหนึ่งa[50]

การแก้ไขมาตรา 55b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ฯ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) เป็นกระบวนการนิติบัญญัติตามแนวคิดการดำเนินการทีละขั้น (Stufenkonzept) เนื่องจากฝ่ายนิติบัญญัติได้สันนิษฐานไว้อย่างถูกต้องว่า ศาลไม่สามารถเปลี่ยนไปใช้สำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

[50] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55b Rn. 8.

ได้ทุกศาลในเวลาเดียวกัน ซึ่งต่างจากการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นการใช้สำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จึงกำหนดให้เป็นเพียงทางเลือกเท่านั้นในระยะแรก[51]

มาตรา 55b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ฉบับปัจจุบัน ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 2024 (พ.ศ. 2567) จึงยังคงมีเนื้อหาในสาระสำคัญเช่นเดิม แต่มีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับเงื่อนไขการแปลงรูปแบบเอกสารจากกระดาษเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และจากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เป็นกระดาษ การจัดเก็บเอกสารต้นฉบับ และการนำเอกสารที่ผลิตขึ้นจากการแปลงรูปแบบไปพิจารณาในศาลให้สอดคล้องกับการใช้ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับ ซึ่งจะใช้สำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก ตามที่บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 55b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง

“(วรรคหนึ่ง) สำนวนคดีอาจจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ รัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐแต่ละมลรัฐจะต้องตรากฎหมายบริหารบัญญัติเพื่อกำหนดวันเริ่มต้นการจัดทำสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ในเขตอำนาจของตน ในกฎหมายบริหารบัญญัตินั้นจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับองค์กรในการจัดทำ การบริหารจัดการ และการเก็บรักษาสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ รัฐบาลแห่งมลรัฐอาจมอบอำนาจให้หน่วยงานสูงสุดในมลรัฐที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองนั้นดำเนินการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าว การยอมรับสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์อาจถูกจำกัดเงื่อนไขในแต่ละศาลหรือแต่ละกระบวนพิจารณาได้ หากเป็นกรณีดังกล่าว กฎหมายบริหารบัญญัติอาจกำหนดให้มีการออกระเบียบของฝ่ายปกครองซึ่งประกาศให้สาธารณชนทราบ เพื่อกำหนดว่าสำนวนคดีใดในกระบวนพิจารณาใดที่จะต้องจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายบริหารบัญญัติที่ตราขึ้นโดยรัฐบาลแห่งสหพันธ์ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ

(วรรคหนึ่งa) สำนวนคดีจะได้รับการบริหารจัดการด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2026 (พ.ศ. 2569) ระหว่างนั้นให้รัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐตรากฎหมายบริหารบัญญัติสำหรับเขตอำนาจของตนกำหนดให้มีหลักเกณฑ์ทั่วไปทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและมาตรฐานทางเทคนิคในการจัดทำ การบริหารจัดการ และการเก็บรักษาสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงข้อกำหนดในการเข้าถึงที่ต้องปฏิบัติตาม ระหว่างนั้นรัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐอาจกำหนดสำหรับเขตอำนาจของตนผ่านการตรากฎหมายบริหารบัญญัติให้สำนวนคดีที่อยู่ในรูปแบบกระดาษยังคงอยู่ในรูปแบบกระดาษต่อไป รัฐบาลแห่งมลรัฐอาจมอบอำนาจตามประโยคที่สองและประโยคที่สามให้หน่วยงานสูงสุดในมลรัฐที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองนั้น กฎหมายบริหารบัญญัติที่ตราขึ้นโดยรัฐบาลแห่งสหพันธ์ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ

(วรรคหนึ่งb) รัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐอาจกำหนดสำหรับเขตอำนาจของตนผ่านการตรากฎหมายบริหารบัญญัติให้สำนวนคดีที่อยู่ในรูปแบบกระดาษก่อนวันที่

[51] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55b Rn. 7.

1 มกราคม ค.ศ. 2026 (พ.ศ. 2569) ให้ดำเนินการต่อไปในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เมื่อถึงวันที่กำหนดไว้ เป็นการเฉพาะหรือเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด การยอมรับให้ดำเนินการต่อในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อาจถูกจำกัดเงื่อนไขในแต่ละศาลหรือแต่ละขั้นตอนได้ ในกรณีนี้ กฎหมายบริหารบัญญัติอาจกำหนดว่าขั้นตอนใดจะดำเนินการต่อไปในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านประกาศของฝ่ายปกครองซึ่งต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ กฎหมายบริหารบัญญัติที่ตราขึ้นโดยรัฐบาลแห่งสหพันธ์ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ การมอบอำนาจให้หน่วยงานสูงสุดในสหพันธ์ที่รับผิดชอบหรือให้หน่วยงานสูงสุดในมลรัฐที่รับผิดชอบที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองทำได้โดยการตรากฎหมายบริหารบัญญัติ

(วรรคสอง) หากสำนวนคดีจัดทำขึ้นในรูปแบบกระดาษ จะต้องจัดพิมพ์เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ให้อยู่ในรูปแบบกระดาษเพื่อเก็บไว้ในสำนวนคดี หากการจัดพิมพ์เอกสารแนบของคำคู่ความไม่สามารถทำได้หรือทำได้แต่ต้องใช้ความพยายามเกินสมควร อาจงดเว้นการจัดพิมพ์ได้ ในกรณีนี้ ให้เก็บรักษาข้อมูลไว้อย่างถาวรและบันทึกสถานที่จัดเก็บไว้ในสำนวนคดี

(วรรคสาม) หากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ถูกส่งผ่านช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัย จะต้องบันทึกเรื่องดังกล่าวไว้ในสำนวนคดี

(วรรคสี่) หากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์มีลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองกำกับไว้และไม่ได้ถูกส่งผ่านช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัย เอกสารที่จัดพิมพ์จะต้องมีการบันทึกข้อสังเกตเกี่ยวกับรายละเอียดต่อไปนี้ไว้ด้วย

(1) ผลการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของเอกสาร

(2) การตรวจสอบลายมือชื่อแสดงว่าผู้ใดเป็นผู้ลงลายมือชื่อ

(3) การตรวจสอบลายมือชื่อแสดงว่ามีการลงลายมือชื่อเมื่อใด

(วรรคห้า) เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกส่งตามวรรคสองอาจถูกลบได้เมื่อผ่านไปแล้วหกเดือน

(วรรคหก) หากสำนวนคดีจัดทำขึ้นในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เอกสารของศาลและเอกสารอื่นที่อยู่ในรูปแบบกระดาษจะต้องถูกแปลงตามมาตรฐานทางเทคนิคให้อยู่ในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อทดแทนต้นฉบับ โดยจะต้องมีการรับรองว่า เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ถูกต้องตรงตามเอกสารของศาลและเอกสารอื่นที่นำมาแปลงทั้งภาพและเนื้อหา เอกสารอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีหลักฐานการแปลงซึ่งบันทึกกระบวนการที่ใช้ในการแปลงและความตรงกันทั้งภาพและเนื้อหา หากเป็นกรณีการแปลงเอกสารของศาลที่มีการลงลายมือชื่อด้วยมือของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ จะต้องมีหลักฐานการแปลงที่มีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองของเจ้าหน้าที่สารบบประจำสำนักงานกำกับไว้ เอกสารของศาลและเอกสารอื่นที่อยู่ในรูปแบบกระดาษอาจถูกทำลายได้หลังจากที่ได้มีการแปลงเอกสารแล้วหกเดือน เว้นแต่เป็นกรณีที่จะต้องส่งเอกสารนั้นคืน

(วรรคเจ็ด) รัฐบาลแห่งสหพันธ์อาจกำหนดมาตรฐานสำหรับการรับส่งสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างหน่วยงานของรัฐและศาลผ่านการตรากฎหมายบริหารบัญญัติโดยได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนมลรัฐ”

2.3.3 การใช้งานภาคบังคับสำหรับทนายความและหน่วยงานของรัฐ (Nutzungspflicht für Rechtsanwälte und Behörden)

จุดเริ่มต้นของระบบงานคดีปกครองภาคบังคับ คือ การบังคับทนายความและหน่วยงานของรัฐให้ใช้การส่งเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยการส่งเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการดำเนินการทีละขั้นของฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งได้ติดตามการประเมินของคณะยุทธศาสตร์ร่วมเพื่อริเริ่มการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์และการบริหารจัดการสำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ของคณะกรรมาธิการร่วมระหว่างสหพันธ์และมลรัฐ (Bund-Länder-Kommission) เมื่อวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2011 (พ.ศ. 2554) และเห็นว่า หากการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นเพียงทางเลือกด้วยความสมัครใจแทนการยื่นเอกสารด้วยกระดาษหรือทางโทรสาร การยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ย่อมไม่สามารถบรรลุผลในการจะเป็นศาลอิเล็กทรอนิกส์ในอนาคตได้อย่างเพียงพอ และจะทำให้ภาระงานในศาลยากลำบากขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาถึงความพยายามในการสแกนเอกสารต่าง ๆ ฝ่ายนิติบัญญัติจึงจำเป็นต้องตราบทบัญญัติเพื่อบังคับให้ทนายความและหน่วยงานของรัฐต้องยื่นเอกสารต่อศาลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์[52] โดยในมาตรา 5 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการยื่นเอกสารต่อศาลทางอิเล็กทรอนิกส์ ลงวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556)[53] ที่ได้แก้ไขมาตรา 55a แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ครั้งใหญ่นั้น มีมาตรา 5 (4) แห่งรัฐบัญญัติดังกล่าว ที่ได้เพิ่มบทบัญญัติมาตรา 55d แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง เพื่อกำหนดหน้าที่ของทนายความ หน่วยงานของรัฐ นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน และองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ในการส่งเอกสารให้ศาลในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และตามมาตรา 26 วรรคเจ็ด แห่งรัฐบัญญัติเดียวกัน ทำให้บทบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565)[54] อนึ่ง มาตรา 55d แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ฉบับปัจจุบัน บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 55d แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง

“คำคู่ความและเอกสารแนบ ตลอดจนคำร้องและคำชี้แจงที่ต้องยื่นเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งยื่นโดยทนายความ หน่วยงานของรัฐ หรือนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน รวมถึงองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ จะต้องส่งในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เช่นเดียวกับบุคคลผู้มีสิทธิเป็นตัวแทนตามประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งมีช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัยตามมาตรา 55a วรรคสี่ ประโยคที่หนึ่ง (2) หากการส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่สามารถดำเนินการได้ชั่วคราวเนื่องจากเหตุผลทางเทคนิคให้ยอมรับการส่งเอกสารโดยวิธีการทั่วไปโดยอนุโลม ผู้ส่งต้องแจ้งเหตุแห่งความขัดข้องชั่วคราวทางเทคนิคดังกล่าว

---

[52] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55d Rn. 3.

[53] Artikel 5 des Gesetzes vom 10.10.2013 – BGBl. I 2013, Nr. 62, vom 16.10.2013, S. 3792-3793.

[54] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55d Rn. 1.

ให้ศาลทราบในขณะที่ยื่นเอกสารด้วยวิธีที่อนุโลมหรือทันทีหลังจากนั้น หากศาลเรียกผู้ส่งจะต้องส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ในภายหลัง”

2.4 ปัญหา อุปสรรค และวิธีปรับปรุงแก้ไขระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

เพื่อให้ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับเกิดขึ้นได้จริง จำเป็นต้องมีความพร้อมในการใช้งานในทุกด้าน ได้แก่ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้งาน และกฎหมาย ซึ่งจากการใช้งานมาเป็นเวลาเกือบ 3 ปี ได้มีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในด้านต่าง ๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะและวิธีแก้ไข ดังนี้

2.4.1 ระบบอิเล็กทรอนิกส์

ระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยและใช้ร่วมกันได้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับ ในระยะเริ่มต้นประมาณปี ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) ผู้ผลิตซอฟต์แวร์สำหรับทนายความหลายบริษัทยังคงมีความลังเลอย่างมากที่จะนำระบบการส่งเอกสารให้ศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในผลิตภัณฑ์ของตน รวมถึงยังมีความกังวลว่า ศาลบางแห่งจะกำหนดให้ต้องมีการลงทะเบียนล่วงหน้าก่อนใช้บริการ[55] ถึงแม้ว่าการใช้ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับจะนำไปสู่การลดต้นทุนในระยะยาว แต่ในช่วงเริ่มต้นจะเป็นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิคที่มีค่าใช้จ่ายสูง อย่างไรก็ดี มลรัฐไรน์ลันท์-ฟัลทซ์ ซึ่งนำระบบการส่งเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในศาลปกครองและประสบความสำเร็จตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547) ได้ตราข้อกำหนดให้ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล) โดยใช้องค์ประกอบมาตรฐาน S/MIME[56] เป็นช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัย เนื่องจากการใช้งานอีเมลเป็นที่แพร่หลายอยู่แล้วการเปลี่ยนรูปแบบการส่งเอกสารจึงมีค่าใช้จ่ายไม่สูงมากนัก[57]

---

[55] Michael Fülling, Elektronischer Rechtsverkehr - Vor- und Nachteile, Probleme, Perspektiven, MIR 2008, Dok. 119, Rz. 1-53, [Online], retrieved from https://medien-internet-und-recht.de/volltext.php?mir_dok_id=1584 เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[56] S/MIME (Secure/Multipurpose Internet Mail Extension) คือ ส่วนขยายอีเมลอเนกประสงค์ที่ปลอดภัย เป็นมาตรฐานที่ใช้ในการแปลงข้อมูลเพื่อส่งผ่านอีเมลซึ่งสามารถเข้ารหัสเพื่อปกป้องเนื้อหาหรือเพิ่มลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อยืนยันตัวตนผู้ส่งได้ ใน Chotika Sukeepap, S/MIME คืออะไร ? ช่วยให้ปลอดภัยได้อย่างไร, 2565, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://monsterconnect.co.th/s-mime-คืออะไร/ เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[57] Geis, in Tagungsbericht der Bund-Länder-Kommission (BLK) – Elektronischer Rechtsverkehr, S. 5 in Michael Fülling, Elektronischer Rechtsverkehr - Vor- und Nachteile, Probleme, Perspektiven, MIR 2008, Dok. 119, Rz. 1-53, [Online], retrieved from https://medien-internet-und-recht.de/volltext.php?mir_dok_id=1584 เมื่อ 1 กันยายน 2567.

2.4.2 ผู้ใช้งาน

การเปลี่ยนระบบงานคดีจากรูปแบบกระดาษเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดอาจทำให้ประชาชนจำนวนมากถูกจำกัดการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากจำเป็นต้องส่งเอกสารผ่านทนายความแม้ในกระบวนพิจารณาที่ไม่บังคับให้มีทนายความ เช่น การพิจารณาคดีในศาลแขวง (Amtsgericht – AG)[58] การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่จึงต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงและติดต่อกับศาลซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ[59] และต้องไม่นำไปสู่ “สำนวนคดีแบบผสม” ซึ่งมีทั้งเอกสารในรูปแบบกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ปะปนกัน ไม่เป็นระเบียบ บริหารจัดการได้ยาก และเป็นภาระของผู้ปฏิบัติงานในศาล[60] การบังคับให้ยื่นเอกสารต่อศาลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรา 55d แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ป้องกันการเกิด “สำนวนคดีแบบผสม”[61] และการเปลี่ยนแปลงไปสู่การใช้สำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบด้วยแนวคิดการดำเนินการทีละขั้นตามมาตรา 55b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง จะทำให้เอกสารในรูปแบบกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ที่ปะปนกันอยู่เป็นระเบียบและบริหารจัดการได้ตามแนวทางที่เป็นเอกภาพ[62] และในส่วนของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัยตามมาตรา 55a วรรคสี่ (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองได้ครอบคลุมถึงตู้ไปรษณีย์และบริการจัดส่งของบัญชี De-Mail ซึ่งประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงได้ผ่านการยืนยันตัวตนในระบบลงทะเบียนที่ปลอดภัย และเข้าสู่ระบบยืนยันตัวตนอีกครั้งในการยื่นเอกสารต่อศาลผ่านระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์[63]

2.4.3 กฎหมาย

“ความขัดข้องทางเทคนิค” ตามมาตรา 55d แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ระบุสาเหตุของความขัดข้องว่าต้องเป็นสาเหตุทางเทคนิค เช่น ไฟฟ้าดับ อินเทอร์เน็ตขัดข้อง คอมพิวเตอร์ชำรุด โดยไม่ระบุถึงความประมาทเลินเล่อซึ่งเป็นข้อผิดพลาดพื้นฐานที่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ดี

---

[58] วิชญ์พาส พิมพ์อักษร, “ระบบไต่สวนในประเทศเยอรมนี (1) : ที่มาของระบบไต่สวนในประเทศเยอรมนีและระบบศาลในประเทศเยอรมนีที่ใช้ระบบไต่สวน,” ใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยระบบไต่สวนกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในประเทศไทย : แนวคิดที่มาของต่างประเทศและทิศทางการใช้ในศาลไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2563), น. 74-87.

[59] Reim, BB 2000, Heft 31 in Michael Fülling, Elektronischer Rechtsverkehr - Vor- und Nachteile, Probleme, Perspektiven, MIR 2008, Dok. 119, Rz. 1-53, [Online], retrieved from https://medien-internet-und-recht.de/volltext.php?mir_dok_id=1584 เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[60] Viefhues, NJW 2005, 1009, 1010 in Michael Fülling, Elektronischer Rechtsverkehr - Vor- und Nachteile, Probleme, Perspektiven, MIR 2008, Dok. 119, Rz. 1-53, [Online], retrieved from https://medien-internet-und-recht.de/volltext.php?mir_dok_id=1584 เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[61] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55d Rn. 3.

[62] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55b Rn. 7-8.

[63] Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO § 55a Rn. 90-91.

ความขัดข้องทางเทคนิคดังกล่าวมิได้จำกัดว่าต้องมาจากฝั่งผู้ส่งหรือผู้รับ และไม่จำกัดว่าผู้ส่งต้องไม่มีส่วนทำให้เกิดความผิดพลาด ดังนั้นการใช้งานผิดพลาดหรือการลืมรหัสผ่านก็อาจถือเป็นความขัดข้องทางเทคนิคได้ตราบเท่าที่ผู้ส่งมีเจตนาสุจริต เนื่องจากผู้ร่างกฎหมายมีเจตนาให้บทบัญญัติดังกล่าวเป็น “คุณประโยชน์ทางกระบวนการ” (prozessuale Wohltat) เพื่อส่งเสริมการยอมรับการยื่นเอกสารต่อศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์[64] ทั้งนี้ ไม่ปรากฏว่า มาตรา 55a และมาตรา 55b แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งประกาศใช้มาก่อนยังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคทางกฎหมายอย่างไรในปัจจุบัน

นอกจากนี้ คำพิพากษาศาลแรงงานชั้นต้นแห่งเมืองลือเบ็คที่ 1 Ca 572/20 ลงวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563)[65] มีคำวินิจฉัยที่ได้รับความสนใจอย่างมากว่า การแจ้งให้ศาลทราบถึงเหตุแห่งความขัดข้องชั่วคราวทางเทคนิคเป็นสิ่งจำเป็น แม้ศาลจะทราบถึงเหตุขัดข้องนั้นอยู่แล้วก็ตาม และการแจ้งเหตุดังกล่าวจะใช้รูปแบบใดก็ได้ เช่น การบันทึกภาพหน้าจอหรือข้อมูลที่ซอฟต์แวร์บันทึกไว้[66]

3. หลักการบางประการตามแนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรป

แนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรปมิได้เป็นกรอบนโยบายที่แยกขาดจากพัฒนาการของกฎหมายและระบบศาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกำหนดและประสานแนวทางทางกฎหมายในระดับยุโรป ซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบาททั้งในฐานะรัฐสมาชิกที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและในฐานะรัฐที่ต้องนำกรอบดังกล่าวไปปรับใช้ภายในระบบกฎหมายของตนเอง ระเบียบ eIDAS เป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยกรอบทางกฎหมายของสหภาพยุโรปได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการปรับโครงสร้างกฎหมายว่าด้วยลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์และการสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการยุติธรรมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในส่วนของแนวทางการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรป ซึ่งประกาศในปี ค.ศ. 2021 (พ.ศ. 2564) แนวทางดังกล่าวมิได้มุ่งบังคับให้รัฐสมาชิกต้องปรับเปลี่ยนระบบศาลไปในทิศทางใหม่โดยสิ้นเชิง หากแต่มีลักษณะเป็นการประสานและตอกย้ำทิศทางการพัฒนาที่หลายรัฐสมาชิก

---

[64] Gädeke (Fn. 2), § 65d SGG Rn. 27 unter Hinweis auf BT-Drs. 17/12634, S. 27 in Henning Müller, Fehlerfolgen und Fehlerbehebung im elektronischen Rechtsverkehr, 2022, [Online], retrieved from https://publicus.boorberg.de/fehlerfolgen-und-fehlerbehebung-im-elektronischen-rechtsverkehr/ เมื่อ 1 กันยายน 2567.

[65] Urteil v. 1. 10. 2020 – 1 Ca 572/20.

[66] LAG Schleswig-Holstein Urteil v. 8. 4. 2021 – 1 Sa 358/20; siehe auch OLG Braunschweig Beschluss v. 18. 11. 2020 – 11 U 315/20 m. Anm. Günther/ Grupe, K&R 2021, 226, 227; Müller, RDi 2021, 154, 158; Schafhausen, AnwBl 2021, 303; zur Postausgangskontrolle s. ferner BGH Beschluss v. 11. 5. 2021 – VIII ZB 9/20 m. Anm. Toussaint, beck-online FD-ZVR 2021, 440263 in Henning Müller, Fehlerfolgen und Fehlerbehebung im elektronischen Rechtsverkehr, 2022, [Online], retrieved from https://publicus.boorberg.de/fehlerfolgen-und-fehlerbehebung-im-elektronischen-rechtsverkehr/ เมื่อ 1 กันยายน 2567.

รวมถึงสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ดำเนินการมาก่อนแล้ว ทั้งในด้านการใช้ระบบดิจิทัลเป็นค่าเริ่มต้น การคำนึงถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการออกแบบระบบที่เชื่อถือได้และปลอดภัย แนวทางดังกล่าวจึงทำหน้าที่เสริมสร้างความเป็นเอกภาพของการพัฒนาระบบศาลดิจิทัลในระดับสหภาพยุโรปมากกว่าการกำหนดภาระผูกพันใหม่ในเชิงเนื้อหา ขณะเดียวกัน ประสบการณ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจากการพัฒนาระบบการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการบริหารจัดการคดี เช่น ระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลและหน่วยงานของรัฐ (ระบบ EGVP) ระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์พิเศษสำหรับทนายความ (ระบบ beA) และการบังคับใช้การยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์สำหรับทนายความและหน่วยงานของรัฐ (Pflichtnutzung) ยังเป็นแหล่งสะสมประสบการณ์เชิงปฏิบัติที่สะท้อนกลับไปสู่การกำหนดหลักการในระดับสหภาพยุโรป หลักการบางประการที่ปรากฏในแนวทางของสหภาพยุโรปจึงอาจเข้าใจได้ว่า เป็นการสังเคราะห์บทเรียนจากรัฐสมาชิกขนาดใหญ่ที่มีการใช้งานระบบศาลดิจิทัลมาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งทำให้กรอบของสหภาพยุโรปทำหน้าที่เป็นทั้งเวทีของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเครื่องมือในการสร้างความสอดคล้องของการพัฒนากฎหมายในระดับภูมิภาค

แนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-filing) และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัล[67] (Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts) เป็นเอกสารที่ได้รับการรับรองในการประชุมใหญ่คณะกรรมาธิการยุโรปเพื่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม (European Commission for the Efficiency of Justice – CEPEJ) ครั้งที่ 37 เมื่อวันที่ 8 และวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2021 (พ.ศ. 2564) ณ เมืองสตราสบูร์ก สาธารณรัฐฝรั่งเศส และผ่านระบบออนไลน์ แนวทางดังกล่าวได้ระบุมาตรการสำคัญ (key measures) ที่รัฐสมาชิกควรปฏิบัติตามในการออกแบบและนำระบบการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ไปใช้งานและการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัล เพื่อสร้างช่องทางดิจิทัลที่เอื้อให้เกิดการโต้ตอบและแลกเปลี่ยนข้อมูลและเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างศาลและผู้ใช้บริการศาล เช่น คู่กรณีในกระบวนการยุติธรรม ทนายความ ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการทางกฎหมายอื่น ๆ[68] โดยกำหนด 13 หลักการ (Guiding Principles) เพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินการ (framework) ประกอบด้วยหลักการพื้นฐานทางกฎหมาย (fundamental legal principles) 6 หลักการ ได้แก่ (1) หลักนิติรัฐ (2) หลักความเป็นอิสระของตุลาการ (3) หลักการรับประกันการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (4) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (5) หลักการเยียวยาทางกฎหมายที่มีประสิทธิผลในกรณีที่สิทธิพื้นฐานของบุคคลได้รับผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยี (6) หลักการคุ้มครองข้อมูล และองค์ประกอบสำคัญ (essential elements) ของกลยุทธ์การบริหารจัดการทางอิเล็กทรอนิกส์อีก 7 หลักการ ได้แก่ (7) การใช้ระบบดิจิทัลเป็นค่าเริ่มต้น (8) ความครอบคลุม

---

[67] คำว่า “ดิจิทัล” และ “อิเล็กทรอนิกส์” ในแนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัล ถูกใช้ในความหมายเดียวกันโดยไม่มีความแตกต่างในสาระสำคัญ

[68] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 4.

และการเข้าถึง (9) ความเปิดกว้างและความโปร่งใส (10) สมรรถภาพ ความปลอดภัย และความสมบูรณ์ของข้อมูล (11) การจัดการและการเก็บรักษาข้อมูล (12) การทำงานร่วมกัน และ (13) เครื่องมือประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล[69]

แนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลดังกล่าวเป็นแนวทางของสหภาพยุโรปที่ได้รับการรับรองในปี ค.ศ. 2021 (พ.ศ. 2564) ภายหลังการประกาศใช้ระเบียบ eIDAS (ระเบียบสหภาพยุโรปที่ 910/2014) ในปี ค.ศ. 2014 (พ.ศ. 2557) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งเป็นรัฐสมาชิกและได้ตรากฎหมายภายในเพื่ออนุวัติการตามระเบียบ eIDAS (รัฐบัญญัติอนุวัติการ eIDAS) ในปี ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางดังกล่าวทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านประสบการณ์การพัฒนาระบบการยื่นเอกสารและการบริหารจัดการคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ องค์ประกอบสำคัญของกลยุทธ์การบริหารจัดการทางอิเล็กทรอนิกส์ของสหภาพยุโรปจึงสะท้อนพัฒนาการของระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อนึ่ง องค์ประกอบดังกล่าวบางประการก็ปรากฏในแนวนโยบายของศาลปกครองไทยเกี่ยวกับระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ด้วย เช่น การใช้ระบบดิจิทัลเป็นค่าเริ่มต้น ซึ่งหมายถึง การให้บริการสาธารณะด้วยวิธีการทางดิจิทัลเป็นทางเลือกที่ประชาชนเลือกใช้บริการได้โดยสะดวก กล่าวคือ เป็นทางเลือกที่จะถูกเลือกใช้โดยไม่กีดกันผู้ที่ไม่เลือกใช้และไม่บังคับผู้ที่ไม่มีทางเลือก เป็นหลักการที่มีมิติทางเทคนิคและทางองค์กร โดยต้องมีเทคโนโลยีรองรับพร้อมกับมีบุคลากรบริหารจัดการและมีความสำคัญเชิงกลยุทธ์ที่ควรนำไปใช้โดยทั่วไป[70] หลักการนี้ถูกควบคุมด้วยหลักการความครอบคลุมและการเข้าถึงซึ่งกำหนดว่า การจะบรรลุการใช้ระบบดิจิทัลเป็นค่าเริ่มต้นในศาลอย่างมีประสิทธิผล ศาลต้องรับฟังผู้ใช้ระบบทั้งภายในและภายนอกองค์กรและพิจารณาถึงอุปสรรคทางเทคนิคที่ผู้ใช้ระบบพบเจอในการเข้าถึงความยุติธรรม[71] ความโปร่งใสและความเปิดกว้างให้ตรวจสอบระบบได้จะช่วยตรวจสอบการใช้หลักเกณฑ์และอำนาจหน้าที่ รวมทั้งทำให้ประชาชนและภาคธุรกิจเกิดความเข้าใจและยอมรับในระบบที่ให้บริการ[72] ในแง่ของข้อมูล ความครบถ้วน และความมั่นคงปลอดภัย รวมถึงการจัดการและการเก็บรักษาที่มีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งที่บุคคลภายนอกและภายในองค์กรคาดหวังจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการดำเนินการได้ตามความคาดหวังดังกล่าวจะสร้างความเชื่อมั่นได้เป็นอย่างดี[73] ความสามารถ

---

[69] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 5-6.

[70] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 5, G.

[71] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 5, H.

[72] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 5, I.

[73] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 5-6, J-K.

ในการทำงานร่วมกัน คือ ความสามารถของระบบและกระบวนการที่จะสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งไม่ควรเป็นเพียงแนวคิดทางเทคนิค แต่ต้องพิจารณาถึงโครงสร้างอันซับซ้อน ซึ่งครอบคลุมมิติทางนโยบาย กฎหมาย และสังคม[74] และองค์ประกอบสุดท้าย เครื่องมือประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เหมาะสมโดยเชื่อมโยงกับการประเมินความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญของมาตรการการจัดสรรทรัพยากร และการติดตามกระบวนการจัดการในทุกระดับ[75]

4. ข้อเสนอในการพัฒนาระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ของศาลปกครองไทย

จากการศึกษาระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและแนวทางการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรป ระบบงานคดีและแนวทางดังกล่าวอาจนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ของศาลปกครองไทยเพื่อมุ่งสู่การเป็น “ศาลแห่งความเป็นเลิศ” ได้ ดังนี้

4.1 การพัฒนาโครงสร้างทางกฎหมายอย่างเป็นขั้นตอน

การพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองให้รองรับการใช้งานระบบอิเล็กทรอนิกส์ควรเริ่มจากการให้ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์เป็นทางเลือกตามความสมัครใจเพื่อให้หน่วยงานของรัฐและประชาชน รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องของศาลปกครองคุ้นเคยกับการใช้ระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์เสียก่อน แล้วจึงพัฒนาไปสู่ระบบบังคับสำหรับหน่วยงานของรัฐและทนายความ เช่นเดียวกับพัฒนาการของระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลและหน่วยงานของรัฐ หรือระบบ EGVP และระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์พิเศษสำหรับทนายความ หรือระบบ beA ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

4.2 การออกแบบระบบที่คำนึงถึงมาตรฐานทางเทคนิคและความปลอดภัย

การพัฒนาระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ให้มีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากผู้ใช้ระบบ ศาลปกครองควรให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรฐานทางเทคนิคที่เอื้อต่อการประมวลผลข้อมูลของศาล เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์การรับรองลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ชัดเจน และการสร้างช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัย (Secure Transmission Channels) แล้วจึงพัฒนามาตรฐานทางเทคนิคสำหรับการประมวลผลข้อมูลร่วมกันกับหน่วยงานอื่นของรัฐ (interoperability) โดยอาจใช้ในขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริงและการบังคับคดี ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและมีมาตรฐานเดียวกัน

---

[74] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 6, L.

[75] European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021, p. 6, M.

4.3 การกำหนดหลักเกณฑ์การรับรองลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ชัดเจน

การรับรองลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ถือเป็น “หัวใจสำคัญ” ของระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ เพราะเป็นกลไกหลักในการยืนยันตัวตนและความถูกต้องแท้จริงของเอกสารในสำนวนคดี ดังนั้นการกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ชัดเจนสำหรับการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์จึงมิใช่เพียงเรื่องทางเทคนิค แต่เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ (Trust) ในระบบงานคดีและการพิจารณาคดีของศาลปกครอง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับจากคู่กรณีทุกฝ่ายโดยทั่วไป

ในปัจจุบัน แม้พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ของประเทศไทยจะมีการจำแนกประเภทลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งมีสาระสำคัญสอดคล้องกับรัฐบัญญัติลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในอดีต แต่อาจมีปัญหาเกี่ยวกับความซับซ้อนในการตีความและการเลือกใช้งาน ดังนั้นการนิยามความหมายของลายมือชื่อแต่ละประเภทให้ชัดเจนและเข้าใจง่ายจะช่วยให้หน่วยงานของรัฐและประชาชนทั่วไปมีความเข้าใจที่ถูกต้อง ลดความสับสน และสามารถเข้าถึงระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างสะดวกและมั่นใจยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตามทิศทางพัฒนาการของกฎหมายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสหภาพยุโรป แนวโน้มในอนาคตของประเทศไทยอาจมีการปรับเปลี่ยนจากการจำแนกประเภทลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามคุณสมบัติทางเทคนิค 3 ประเภท ไปสู่การจำแนกประเภทตามสถานะของผู้ใช้งาน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มบุคคลธรรมดาและประชาชนทั่วไปที่มุ่งเน้นความสะดวกในการเข้าถึง (User-friendly) โดยมีมาตรฐานความปลอดภัยที่เพียงพอต่อการยืนยันตัวตนในการยื่นคำคู่ความ และกลุ่มนิติบุคคล หน่วยงานของรัฐ อัยการ และทนายความที่มุ่งเน้นมาตรฐานความปลอดภัยระดับสูง มีความน่าเชื่อถือ และรองรับการทำงานในเชิงระบบที่มีปริมาณมาก (High volume) เพื่อให้การรับส่งข้อมูลระหว่างองค์กรมีความราบรื่นและมีผลผูกพันทางกฎหมายที่เข้มงวดในทำนองเดียวกันกับลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองสำหรับบุคคลธรรมดา และตราประทับอิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการรับรองสำหรับนิติบุคคลตามรัฐบัญญัติอนุวัติการ eIDAS

4.4 การสร้างกลไกรองรับปัญหาทางเทคนิคเพื่อคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ระบบควรมีกระบวนการแจ้งยืนยันการรับเอกสารโดยอัตโนมัติ และมีการออกแบบมาตรการสำรองทางเทคนิค (Technical Fallback Measures) เพื่อคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่น ในกรณีที่ระบบเกิดเหตุขัดข้องจนไม่สามารถส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ตามปกติ กฎหมายควรอนุญาตให้ผู้ใช้สามารถส่งเอกสารผ่านช่องทางอื่นที่เหมาะสมแทนได้โดยให้ถือเอาเวลาที่พยายามส่งครั้งแรก เพื่อป้องกันมิให้ข้อจำกัดทางเทคนิคกลายเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

แนวนโยบายของศาลปกครองจึงอาจนำหลักการตามแนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรปไปพิจารณาประกอบการกำหนดกรอบการทำงานโดยการเสริมสร้างแต่ละองค์ประกอบให้สมบูรณ์ เช่น การออกแบบระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่คำนึงถึงมาตรฐานทางเทคนิคและโครงสร้างองค์กร การรับฟังผู้ใช้ระบบภายในและภายนอกองค์กรและกำหนดมาตรการสำรอง

เมื่อผู้ใช้ระบบพบอุปสรรคทางเทคนิค ตลอดจนระบบการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ เพื่อเสริมสร้างแต่ละองค์ประกอบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. บทสรุป

จะเห็นได้ว่า จากจุดเริ่มต้นในปี ค.ศ. 2005 (พ.ศ. 2548) การส่งเอกสารให้ศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เคยเป็นอำนาจที่รัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอาจตรากฎหมายบริหารบัญญัติออกมารองรับ ได้พัฒนามาเป็นหน้าที่ของคู่กรณีที่ต้องส่งเอกสารให้ศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก และจะส่งเอกสารโดยวิธีการทั่วไปได้ในกรณีที่มีความขัดข้องชั่วคราวทางเทคนิค ซึ่งแสดงให้เห็นได้และต้องเตรียมพร้อมสำหรับการส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์หากศาลเรียกในภายหลังด้วย พัฒนาการของระบบงานคดีปกครองอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวเป็นการดำเนินงานควบคู่กันทั้งทางกฎหมายและทางเทคโนโลยี โดยกฎหมายได้กำหนดกรณียกเว้นสำหรับเหตุขัดข้องทางเทคนิคในทุกขั้นตอน และที่สำคัญที่สุด มาตรา 55d แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งกำหนดหน้าที่ในการใช้งานการส่งเอกสารให้ศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ภาคบังคับนั้น ได้กำหนดด้วยว่า ผู้มีหน้าที่ดังกล่าว คือ ทนายความ หน่วยงานของรัฐ หรือนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน รวมถึงองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ซึ่งเป็นผู้ใช้ระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะ ทำให้ภาระไม่ตกอยู่กับประชาชนโดยตรง แต่ในทางปฏิบัติบทบัญญัติดังกล่าวประชาชนกลับจำเป็นต้องพึ่งพาทนายความในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาวิสัยทัศน์ศาลปกครองไทย 20 ปี กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาลและนโยบายประธานศาลปกครองสูงสุด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2570 พบว่า ศาลปกครองและสำนักงานศาลปกครองมีหลักการในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนพิจารณาคดี 4 กลุ่ม คือ (1) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบ (2) ความครอบคลุมในการให้บริการประชาชนทุกกลุ่ม (3) ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และ (4) การทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐ โดยมีเป้าหมายเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับองค์ประกอบสำคัญของกลยุทธ์การบริหารจัดการทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักการตามแนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรป 7 หลักการ ได้แก่ (1) การใช้ระบบดิจิทัลเป็นค่าเริ่มต้น (2) ความครอบคลุมและการเข้าถึง (3) ความเปิดกว้างและความโปร่งใส (4) สมรรถภาพ ความปลอดภัย และความสมบูรณ์ของข้อมูล (5) การจัดการและการเก็บรักษาข้อมูล (6) การทำงานร่วมกัน และ (7) เครื่องมือประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล แนวนโยบายของศาลปกครองจึงอาจนำหลักการตามแนวทางการยื่นเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์และการเปลี่ยนแปลงศาลเข้าสู่ระบบดิจิทัลของสหภาพยุโรปไปพิจารณาประกอบการกำหนดกรอบการทำงาน โดยการเสริมสร้างแต่ละองค์ประกอบให้สมบูรณ์ เช่น การออกแบบระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่คำนึงถึงมาตรฐานทางเทคนิคและโครงสร้างองค์กร การรับฟังผู้ใช้ระบบภายในและภายนอกองค์กรและกำหนดมาตรการสำรองเมื่อผู้ใช้ระบบพบอุปสรรคทางเทคนิคในการใช้ระบบ การทำงานร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่คำนึงถึงแนวคิดทางเทคนิค นโยบาย กฎหมาย และสังคม เพื่อเสริมสร้างแต่ละองค์ประกอบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

การยื่นเอกสารต่อศาลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์แบบบังคับของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น แม้จะมีลักษณะของการบังคับแต่ก็เป็นขั้นตอนหนึ่งที่จำเป็นเพื่อให้การใช้สำนวนคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ในทุกศาลหรือการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นค่าเริ่มต้นเกิดขึ้นได้จริง โดยเปิดช่องทางการรับส่งข้อมูลที่ปลอดภัยให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงได้ และกำหนดมาตรการสำรองสำหรับบุคคลที่มีอุปสรรคทางเทคนิค มีระบบแจ้งผลการยื่นเอกสารต่อศาลให้ผู้ส่งได้ทราบในทันที มีระบบการจัดการและการเก็บรักษาข้อมูลที่มีแนวทางเป็นเอกภาพและเชื่อถือได้ มีการตรวจสอบระบบได้โดยการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น การอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งเกี่ยวกับการไม่รับเอกสารที่ยื่นโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังตัวอย่างตามคำสั่งศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ 20 F 15.22 ลงวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับศาลและหน่วยงานของรัฐ หรือระบบ EGVP ระบบตู้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์พิเศษสำหรับทนายความ หรือระบบ beA และระบบตู้ไปรษณีย์และบริการจัดส่งของบัญชี De-Mail เพื่อการทำงานร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคำนึงถึงแนวคิดทางเทคนิค นโยบาย กฎหมาย และสังคม การบังคับให้ทนายความและหน่วยงานของรัฐส่งเอกสารให้ศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ที่สมบูรณ์และจะทำให้เกิดความสะดวกในระยะยาว แม้ว่าจะมีอุปสรรคและค่าใช้จ่ายในระยะเริ่มต้นค่อนข้างสูง ก็อาจหลีกเลี่ยงได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้ระบบเดิมที่พัฒนาและแพร่หลายแล้ว การเปิดกว้างในการตีความกฎหมายโดยยึดถือเพียงหลักการที่สำคัญจริง ๆ เช่น หลักสุจริต และต้องไม่สร้างภาระภายในองค์กรมากเกินสมควร ทั้งนี้ การเลือกใช้ระบบก็มีความสำคัญ ระบบที่มีความปลอดภัยสูงอาจมีความซับซ้อนและไม่สามารถเข้าถึงได้ง่ายโดยประชาชนทุกคน ศาลจำเป็นต้องอำนวยความสะดวกไม่ให้เกิดภาระแก่ประชาชนทางอ้อม เช่น การต้องเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมผ่านทนายความหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และระเบียบหลักเกณฑ์ที่ใช้ควรกำหนดข้อยกเว้นในสถานการณ์ที่มีเหตุขัดข้องต่าง ๆ พร้อมแนวทางปฏิบัติที่สมเหตุสมผล และรักษาระบบความปลอดภัยของข้อมูล รวมถึงระบบการบริหารจัดการเอกสารต่าง ๆ ได้ เช่น การแจ้งให้ผู้ส่งทราบถึงการส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ไม่สำเร็จในทันที และให้ถือว่าผู้ส่งส่งเอกสารสำเร็จแล้วในเวลาที่ยื่นไปครั้งแรก หากผู้ส่งแสดงให้เชื่อได้ว่าเนื้อหาของเอกสารที่ส่งครั้งหลังเหมือนกับครั้งแรกตามมาตรา 55a วรรคหก แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งเป็นการรักษาสิทธิของผู้ส่งเป็นสำคัญ หรือการอนุโลมให้ผู้ส่งยื่นเอกสารด้วยวิธีการอื่นหากการส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่สามารถดำเนินการได้ชั่วคราวเนื่องจากเหตุผลทางเทคนิค โดยกำหนดให้ผู้ส่งต้องแจ้งเหตุแห่งความขัดข้องนั้นให้ศาลทราบ และศาลมีอำนาจเรียกให้ผู้ส่งส่งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ในภายหลังตามมาตรา 55d แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ส่งพร้อมทั้งรักษาประโยชน์แห่งความสะดวกของศาล

บรรณานุกรม

Bundesnotarkammer, Übersicht zu den einzelnen Bundesländern, 2024, [Online], retrieved from https://www.elrv.info/elektronischer-rechtsverkehr/uebersicht-verordnungen เมื่อ 1 กันยายน 2567.

Chotika Sukeepap, S/MIME คืออะไร ? ช่วยให้ปลอดภัยได้อย่างไร, 2565, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://monsterconnect.co.th/s-mime-คืออะไร/ เมื่อ 1 กันยายน 2567.

Deutscher Bundestag, Drucksache 18/12833 : Beschlussempfehlung und Bericht des Ausschusses für Wirtschaft und Energie (9. Ausschuss) zu dem Gesetzentwurf der Bundesregierung (Drucksache 18/12494), 18. Wahlperiode (21.06.2017).

European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts, the 37th plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 2021.

Gesetz vom 22.03.2005 – BGBl. I 2005, Nr. 18, vom 29.03.2005.

Gesetz vom 10.10.2013 – BGBl. I 2013, Nr. 62, vom 16.10.2013.

Gesetz vom 18.07.2017 – BGBl. I 2017, Nr. 52, vom 28.07.2017.

Gesetz vom 12.07.2024 – BGBl. I 2024, Nr. 234, vom 16.07.2024.

Henning Müller, Fehlerfolgen und Fehlerbehebung im elektronischen Rechtsverkehr, 2022, [Online], retrieved from https://publicus.boorberg.de/fehlerfolgen-und-fehlerbehebung-im-elektronischen-rechtsverkehr/ เมื่อ 1 กันยายน 2567.

Informationstechnikzentrum Bund, OSCI – der technische Protokollstandard für die öffentliche Verwaltung, [Online], retrieved from https://www.itzbund.de/DE/itloesungen/standardloesungen/osci/osci.html เมื่อ 1 กันยายน 2567.

International Consortium for Court Excellence, International Framework for Court Excellence 3rd ed. (May 2020).

Marc Horstmann, 20 Jahre elektronischer Rechtsverkehr, 2024, [Online], retrieved from https://www.governikus.de/20-jahre-elektronischer-rechtsverkehr/ เมื่อ 1 กันยายน 2557.

Michael Fülling, Elektronischer Rechtsverkehr - Vor- und Nachteile, Probleme, Perspektiven, MIR 2008, Dok. 119, [Online], retrieved from https://medien-internet-und-recht.de/volltext.php?mir_dok_id=1584 เมื่อ 1 กันยายน 2567.

MR. JARVIZ, มาตรา 26 + 28 E-SIGNATURE, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://www.fusionsol.com/blog/มาตรา-26-28-e-signature/ เมื่อ 1 กันยายน 2567.

Richtlinie 1999/93/EG vom 13.12.1999, Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften, (19.01.2000).

Schoch/Schneider/Ulrich, 45. EL Januar 2024, VwGO.

Urteil v. 1. 10. 2020 – 1 Ca 572/20.

Verordnung vom 26.11.2004 – BGBl. I 2004, Nr. 63, vom 03.12.2004.

กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ, สหภาพยุโรป (The European Union - EU), 2561, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://europetouch.mfa.go.th/th/content/89715-สหภาพยุโรป-the-european-union-eu?page=5d6ac39e15e39c3f300018dd เมื่อ 1 กันยายน 2567.

วรารัตน์ ไคขุนทด, “พัฒนาการของระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับความพร้อมของประเทศไทย,” ใน รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Court), กรุงเทพ : สำนักงานศาลปกครอง, 2555).

วรารัตน์ ไคขุนทด, “พัฒนาการของระบบศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกับความพร้อมของประเทศไทย,” ใน คณะทำงานศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (E-Court) (บรรณาธิการ), รายงานผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาศาลปกครองอิเล็กทรอนิกส์ (E-Court), (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2555).

วิชญ์พาส พิมพ์อักษร, “ระบบไต่สวนในประเทศเยอรมนี (1) : ที่มาของระบบไต่สวนในประเทศเยอรมนี และระบบศาลในประเทศเยอรมนีที่ใช้ระบบไต่สวน,” ใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยระบบไต่สวนกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในประเทศไทย : แนวคิดที่มาของต่างประเทศและทิศทางการใช้ในศาลไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง, 2563).

ศาลปกครอง, นโยบายประธานศาลปกครองสูงสุด นายประสิทธิ์ศักดิ์ มีลาภ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2570, ตุลาคม 2567.

ศาลปกครอง, แผนแม่บทศาลปกครอง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562, กรุงเทพฯ : ศาลปกครอง.

ศาลปกครอง, วิสัยทัศน์, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://www.admincourt.go.th/admincourt/site/01mission_vission.html เมื่อ 1 กันยายน 2567.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, พจนานุกรมศัพท์วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี, อ้างคำว่า “โพรโทคอล”, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://escivocab.ipst.ac.th/vocab/4389/โพรโทคอล เมื่อ 1 กันยายน 2567.

สุภาวดี พฤกษาพิทักษ์, ตรรกศาสตร์, 2565, สงขลา : คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สมาคมนานาชาติเพื่อความเป็นเลิศของศาล, กรอบสากลเพื่อความเป็นเลิศของศาล ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2563).

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ข้อเสนอแนะมาตรฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่จำเป็นต่อธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ว่าด้วยแนวทางการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ขมธอ. 23-2563, เวอร์ชัน 1.0.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, เทคโนโลยีโครงสร้างพื้นฐานกุญแจสาธารณะ (Public Key Infrastructure : PKI), 2560, [ออนไลน์], เข้าถึงจาก https://www.nrca.go.th/content/02-2.html เมื่อ 1 กันยายน 2567.

สำนักงานศาลปกครอง, รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ศาลปกครองและสำนักงานศาลปกครอง, 2566, กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง.